

KNJIGA SAŽETAKA
02.-04. DECEMBAR/PROSINAC 2020

DRUGI
INTERNACIONALNI
KONGRES DJEČJE I
ADOLESCENTNE PSIHOTERAPIJE

"Značaj i mogućnosti psihosocijalne podrške u zaštiti
djece i mladih, u doba i poslije Covid-19 pandemije"

ORGANIZATOR

Bosansko-hercegovačka
integrativna dječja i adolescentna
psihoterapijska Asocijacija

GLAVNI PARTNER

unicef
za svako dijete

UZ PODRŠKU

 Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Švicarska agencija za razvoj i saradnju SOC

 Švedska
Sverige

INTERNACIONALNI
kongres dječje i adolescentne psihoterapije

**ZNAČAJ I MOGUĆNOSTI
PSIHOSOCIJALNE PODRŠKE
U ZAŠTITI DJECE I MLADIH, U
DOBA I POSLIJE PANDEMIJE
COVID-19**

Knjiga sažetaka

INTERNACIONALNI kongres dječje i adolescentne psihoterapije

“Značaj i mogućnosti psihosocijalne podrške u zaštiti djece i mladih, u doba i poslije pandemije covid-19”

- Knjiga sažetaka -

Izdavač: BHIDAPA - Bosansko-hercegovačka integrativna dječja i adolescentna psihoterapijska Asocijacija, Emerika Bluma 9; 71000 Sarajevo; Bosna i Hercegovina; bhidapa.ba; congress.bhidapa.ba; journal.bhidapa.ba

Počasni odbor: Prof. dr. sc. Albert John Sargent, dr. med., pedijatar, psihijatar, psihoterapeut; Prof. dr. sc. Daniel J. Siegel, dr. med., psihijatar, psihoterapeut; Prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander, klinički psiholog, psihoterapeut; Prof. dr. sc. Elmedin Muratbegović, kriminolog; Prof. dr. sc. Esmina Avdibegović, dr. med., neuropsihijatar, psihoterapeut; Mr. sc. Joanna Hewitt Evans, psihoterapeut, supervizor; Dr.sc. Karen Hillman Fried, psiholog, psihoterapeut; Prof. dr. sc. Michael Ungar, prof. socijalnog rada, psihoterapeut; Prof. dr. sc. Milica Pejović Milovančević, dr.med., psihijatar i psihoterapeut; Akademkinja prof. dr. sc. Mirsada Hukić, dr. med. spec. mikrobiologije

Znanstveno-stručni odbor: Doc. dr. sc. Bruna Profaca, klinički psiholog; Prof. dr. med. sc. Dubravka Kocijan Hercigonja, dr. med. neuropsihijatar, psihoterapeut; Prof. dr. med. sc. Esmina Avdibegović, dr. med., neuropsihijatar, psihoterapeut; Prof. dr. sc. Goran Arbanas, dr. med., psihijatar, psihoterapeut; Prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander, klinički psiholog, psihoterapeut; Prof. dr. sc. Ivana Zečević, psiholog, psihoterapeut; Mr. sc. Joanna Hewitt Evans, psihoterapeut, supervizor; Dr. sc. Mirela Badurina, psihoterapeut; Prof. dr. med. sc. Mirjana Graovac, dr. med., psihijatar, psihoterapeut; Prof. dr. sc. Nada Marić Bojović, dr. med., psihijatar; Dr. Ranka Kalinić, dr. med., psihijatar, psihoterapeut; Prof. dr. sc. Sanja Radetić Lovrić, psiholog

Organizacioni odbor: Mirela Badurina, predsjednica organizacionog odbora, Goran Čerkez, dopredsjednik organizacionog odbora, Sabina Zijadić Husić, Ana Drina, Tea Martinović, Senka Čimpo, Jelena Subašić, Đana Lončarić, Marija Pavlović, Mirela Hadžić, Lejla Šabanagić Hadžić, Elma Omersoftić

Urednici: Prof. dr. sc. Dubravka Kocijan Hercigonja, dr. med., dječiji i adolescentni neuropsihijatar i psihoterapeut, Dr. sc. Mirela Badurina, dječiji i adolescentni psihoterapeut, Prim. Goran Čerkez, dr. med.

DTP: City.group d.o.o.

Godina: 2020.

ISSN 2744-1156 (online)

ORGANIZATOR

Bosansko-hercegovačka
integrativna dječja i adolescentna
psihoterapijska Asocijacija

GLAVNI PARTNER

unicef
za svako dijete

UZ PODRŠKU

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Švicarska agencija za razvoj i saradnju SDC

Švedska
Sverige

sadržaj

UVOD	5	Razvoj kapaciteta rezilijentnosti tokom i poslije zdravstvene krize	19
POZDRAVNE RIJEČI	7	Lekcije naučene od osnivanja globalne zajednice terapeuta	20
PLENARNA PREDAVANJA	10	OKRUGLI STOLOVI	21
Uvodno obraćanje	10	Izazovi rada u školi za vrijeme pandemije	21
Novi izazovi i smjernice u psihoterapijskom tretmanu djece	11	Izazovi i značaj psiholoških intervencija u krizi	21
Specifičnosti psihoterapijskog tretmana adolescenata tokom pandemije	12	Pružanje psihosocijalne podrške u Institutu za mentalno zdravlje za vreme pandemije	22
Izazovi i mogućnosti pružanja zaštite mentalnog zdravlja tokom krize	13	Aktivnosti fondacije 'Tijana Jurić' tokom Covid-19 pandemije	22
Nasilje iza zatvorenih vrata – specifičnosti tokom pandemije	13	Od ideje do velikog pokreta	23
Uticaj obiteljske dinamike na mentalno zdravlje djece i adolescenata tokom pandemije	14	Platforma 'Podrška na dlanu' – prikaz podrške jačanju mentalnog zdravlja djece i mladih tokom i nakon Covid-19 zdravstvene krize i potresa u Zagrebu	23
Transgeneracijska ratna trauma i Covid-19 pandemija	14	Djelovanje tužilaštva u radu s djecom tokom pandemije	24
Prevenција nasilja tokom i nakon pandemije, sistemski planovi	15	Nasilje – normativna regulativa unutar školskog sistema	25
Covid-19 pandemija – Uticaj na decu i mlade i moguće reakcije na krizu	15	Dječja prava za vrijeme pandemije	25
Seksting kao jedan oblik seksualnog nasilja djece	16	Aktivnosti unutar Centra za socijalni rad i intersektoralna suradnja tokom pandemije	26
Strukturisana psihosocijalna intervencija – iskustva sa digitalnom aplikacijom DIALOG+ u tretmanu osoba sa psihotičnim simptomima	16	Izazovi u bolničkom tretmanu djece i mladih tokom pandemije Covid-19 i šta je potrebno unaprijediti?	26
Izazovi u novom okruženju koje je donijela pandemija Covid-19 i neurobiološki odgovori	17	Uloga virtualnih medija u tretmanu djece i edukaciji stručnjaka	27
Psihosocijalna podrška djeci, mladima i obiteljima tokom krize	18	Izgaranje na radu kod nastavnika prilikom rada u onlajn nastavi za vrijeme COVID-19 pandemije	28
SARS-CoV-2 i COVID-19: trenutni status i buduće perspektive	18	Značaj i mogućnosti organizovanja fizičke aktivnosti djece i mladih tokom pandemije sa posebnim osvrtom na djecu sa umanjanim sposobnostima	28
Čarobnjačka škola: integrativni online psihoterapijski program za djecu	19	Značaj supervizije stručnjaka tokom i poslije pandemije	29

PRAKTIČNI PRIMJERI	31	PLENARNI PREDAVAČI -BIOGRAFIJE-	37
Ljutnja – najviše neshvaćena od svih emocija	31		
Priče djece i mladih: neizvjesnost i gubici u krizi	31		
Prikaz slučaja – “Spasite me od sebe same”	32	INDEKS AUTORA	43
“Kreativni terapeuti ili kreativna djeca?” – Online terapija tokom pandemije	32		
Mentalno zdravlje adolescenata u doba izolacije u Kantonu Sarajevo	33		
Korištenje Violet Oaklander modela tokom pandemije	34		
Izazovi rada Poliklinike za zaštitu mentalnog zdravlja djece i mladih OBD u vrijeme Covid-19 pandemije	34		
Program sekundarne prevencije neprihvatljivih oblika ponašanja i zaštite učenika u vrijeme pandemije	35		

uvod

Zadovoljstvo nam je ovom knjigom sažetaka predstaviti “Značaj i mogućnosti psihosocijalne podrške u zaštiti mentalnog zdravlja djece i mladih u doba i poslije pandemije Covid-19”.

Novе informacije i ideje stručnjaka iz naše zemlje, zemalja regije, Europe i svijeta, kroz plenarna predavanja, okrugle stolove i praktične primjere, opisati će niz preventivnih modaliteta, obrazovnih, pravnih, socijalnih, zdravstvenih, terapijskih i rehabilitacijskih aktivnosti usmjerenih na zaštitu djece i njihovih obitelji.

Izlaganja će biti organizovana kroz:

- A. Plenarna predavanja (znanstvena istraživanja i teorijske osnove, pitanja i odgovori)
- B. Okrugle stolove (iskustva stručnjaka tokom pandemije, pitanja i odgovori)
- C. Praktični primjeri (praktične primjene, intervencije i smjernice za rad i tretman, pitanja i odgovori)

Tema prvog dana: Izazovi u novom okruženju – mentalno zdravlje i psihosocijalna dobrobit djece

Tema drugog dana: Novi pristupi u zaštiti mentalnog zdravlja tokom Pandemije

Tema trećeg dana: Da li smo osnaženi za Covid realnost – Kreiranje pravovremenih i fleksibilnih sistema podrške djeci, obiteljima i zajednicama – Šta smo naučili i šta može biti korisno u postpandemijskom periodu?

pozdravne riječi

Pozdravna riječ

Dubravka Kocijan Hercigonja

Predsjednica kongresa, Poliklinika Kocijan-Hercigonja, Zagreb

Pitanje na koje svi znamo odgovor je što djeci i mladima treba za pravilan mentalni razvoj. Između ostalog, to je sigurnost, struktura, pripadnost, emocionalna podrška i razumijevanje. Za vrijeme različitih kriznih situacija imamo nesigurnost, nejasnoće u funkcioniranju, promijenjenu dinamiku, kako u obitelji, tako i u okruženju, a prije svega uskraćenost, odnosno promijenjenost u dosadašnjem načinu življenja i nestrukturiranost. Društvo, odrasle osobe, škole i obitelj postavljaju se često iz pozicije odraslog viđenja rješenja, a često i pod utjecajem svojih ranijih neprorađenih trauma vjerujući da čine dobro i za svoju djecu, što često nije tako.

Drugi internacionalni kongres dječje i adolescentne psihoterapije organiziran u ovim teškim vremenima zahvaljujući entuzijazmu kolega iz Bosne i Hercegovine, ali i šire te podršci UNICEF-a, kao i struktura iz BiH, pomoći će nam da kroz predavanja, okrugle stolove, uz razmjenu iskustava kreiramo optimalne pristupe djeci i mladima u kriznim situacijama, posebice danas u nastaloj, ali nažalost i rastućoj pandemiji.

Vaš interes, a posebice podrška kolega i prijatelja iz BiH s raznih nivoa, vjerujem da će doprinijeti da ostvarimo postavljeni cilj, a sve za dobrobit djece i mladih. Zato još jednom zahvaljujem svim učesnicima i strukturama iz različitih oblasti na podršci i sudjelovanju te sam sigurna da će kongres biti uspješan u ostvarivanju zadanih ciljeva.

Hvala Vam.

Pozdravna riječ

Mirela Badurina

Predsjednica organizacionog odbora kongresa, BHIDAPA, Sarajevo

Poštovani prijatelji,

Sa velikim zadovoljstvom, nastavljamo sa organiziranjem Internacionalnog kongresa dječje i adolescentne psihoterapije. Zdravstvena kriza uzrokovana pandemijom Covid 19, nije nas spriječila da kreiramo mjesto susreta, ovoga puta virtualno. Kongres pod nazivom "Značaj i mogućnosti psihosocijalne podrške u zaštiti djece i mladih, u doba i poslije pandemije Covid-19, implementira se u partnerstvu sa UNICEF-om BiH, uz podršku Vlade Kraljevine Švedske i Vlade Švicarske.

Djeca, mladi, obitelji i zajednice suočavaju se sa visoko stresnim izazovima uzrokovanim pandemijom Covid-19. Za očuvanje i unapređenje mentalnog zdravlja i dobrobiti djece i mladih ključno je vodstvo i saradnja odraslih. Odgovornost stručnjaka u ovim novim okolnostima veća je nego ikada. Zbog toga organizujemo ovogodišnji kongres, kao mali korak u smjeru osnaživanja zajedničkog djelovanja stručnjaka koji rade s djecom i obiteljima.

Kongres će biti prilika za razmjenu iskustava, istraživanja, primjera dobre prakse, kao i unapređenja razumijevanja uticaja pandemije na mentalno zdravlje i psihosocijalnu dobrobit naše djece i mladih. Također, kongres će ispitati niz načina kreiranja multidisciplinarnih i intersektoralnih preventivnih

koraka i djelovanja, kako bi ih učesnici mogli uključiti u svoju profesionalnu praksu, tokom i poslije pandemije.

Knjiga sažetaka dokumentuje nove znanstveno-stručne spoznaje i prijedloge eminentnih stručnjaka iz naše zemlje, zemalja regije, Europe i svijeta, o mogućim načinima djelovanja u doba i poslije aktuelne zdravstvene krize.

Nadamo se da će nam smjernice predstavljene kroz sažetke, u ovim nepredvidivim vremenima, biti podrška da nastavimo zajedno težiti u pronalasku optimalnih načina djelovanja, kako bismo prevenirali, u najvećem mogućem stepenu, posljedice koje pandemija može imati i već ima, na djecu i mlade, njihovo mentalno zdravlje, obrazovanje, sigurnost i njihovu dobrobit.

Čini nam se značajnim, da i ovoga puta pošaljemo poruku da kroz odnos s ljubavlju i sa poštovanjem negujemo dijete, a kroz njega i Čovječanstvo!

U ime organizacionog odbora, zahvaljujemo svima!

Pozdravna riječ

Goran Čerkez

Potpredsjednik organizacionog odbora kongresa, Federalno ministarstvo zdravstva, Sarajevo

Poštovane kolegice i kolege, dame i gospodo

Ove godine održavamo Drugi internacionalni kongres dječje i adolescentne psihoterapije u vremenu kada je odgovornost društva u novim okolnostima pandemije Covid-19 veća nego ikada, ali i u vremenu kada je podrška djeci, adolescentima i njihovim obiteljima potrebija više nego ikad.

Bilo je mnogo izazova za organizaciju ovoga kongresa, nove okolnosti, nesigurno okruženje, ali snažna opredijeljenost i podrška naših partnera dala nam je snagu da ne odustanemo i da pokažemo da ni jedna kriza ne može da nas pokoleba u našim namjerama.

Drugi internacionalni kongres dječje i adolescentne psihoterapije pod nazivom: "Značaj i mogućnosti psihosocijalne podrške u zaštiti djece i mladih, u doba i poslije pandemije Covid-19", zbog aktuelne zdravstvene krize će se održati interaktivno on-line uz predavanja vrhunskih regionalnih i svjetskih stručnjaka.

Ovim ćemo potvrditi kvalitetu i kontinuitet koju smo obećali nakon Prvog kongresa održanog prije dvije godine. Ovim još jednom potvrđujemo regionalno liderstvo u oblasti mentalnog zdravlja i promovisaćemo važnost uloge psihoterapeuta i psihologa u oblasti zaštite zdravlja djece i adolescenata kao temelja razvoja svakog društva.

Zadovoljstvo je da će se i ove godine, bez obzira na Korona virus, putem webinara okupiti preko 400 ljudi iz cijeloga svijeta sa najpoznatijim predavačima iz ove oblasti i najeminentnijim profesorima iz Sjedinjenih Američkih Država, Kanade, Italije, Rumunije, Belgije, Velike Britanije, Slovenije, Hrvatske, Srbije i naše države. I ono što bih posebno istakao da dok se mnogi drugi ustručavaju, Bosna i Hercegovina je našla inspiraciju u samom pitanju zaštite zdravlja djece u doba Korona virusa.

Cilj Kongresa je istaći potrebu da se pronađu optimalni načini djelovanja u novonastaloj zdravstvenoj krizi, u svrhu očuvanja mentalnog zdravlja i socijalnog blagostanja, mladih i njihovih obitelji, ali i mentalnog zdravlja stručnjaka – pomagača u krizi (psihologa, pedagoga, nastavnika, socijalnih radnika) kao i kompletnog našeg društva.

Kongres će biti prilika za razmjenu iskustava, istraživanja, primjera dobre prakse, kao i unapređenje razumijevanja o uticaju pandemije na mentalno zdravlje i psihosocijalnu dobrobit djece i adolescenata. Također, ispitat će niz načina kreiranja multidisciplinarnih i intersektoralnih preventivnih koraka i djelovanja, kako bi ih učesnici mogli uključiti u svoju profesionalnu praksu, tokom i poslije pandemije.

Kao dopredsjednik organizacionog odbora kongresa posebnu zahvalnost izražavam organizatoru BHIDAPA - Bosansko-hercegovačkoj integrativnoj dječjoj i adolescentnoj psihoterapijskoj asocijaciji u saradnji sa UNICEF-om BiH uz podršku Vlade Kraljevine Švedske i Vlade Švicarske, UNFPA, Projekta mentalnog zdravlja BiH, Federalnog ministarstva zdravstva, Ministarstva za obrazovanje nauku i mlade Kantona Sarajevo, Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i ostalim saradnicima.

Nadamo se da će kongres, u ovim nepredvidivim vremenima, biti podrška da nastavimo zajedno težiti pronalasku optimalnih načina djelovanja, kako bismo prevenirali, u najvećem mogućem stepenu, posljedice koje pandemija može imati i već ima, na mentalno zdravlje djece i mladih, njihovo obrazovanje, sigurnost i dobrobit.

Kriza za nas koji se bavimo humanističkim poslovima ne smije biti prepreka nego inspiracija za bolja vremena za bolju i sigurniju budućnost koju moramo graditi zajedno.

Svima nama organizatorima, partnerima i učesnicima želim uspješan kongres i kao što dječiji osmijeh traje trenutak a čini nas sretnim danima tako očekujem da će nas i ovaj kongres učiniti sretnim, zadovoljnim i ispunjenim znanjem do narednog susreta za dvije godine.

plenarna predavanja

Uvodno obraćanje

Dr. Rownak Khan

Predstavnica UNICEF-a u Bosni i Hercegovini

Welcome to you all!

Let me start by thanking the Bosnian Herzegovinian Association for Integrative Child and Adolescent Psychotherapy for organizing this 2nd international congress during this difficult time.

COVID 19 pandemic affected regular health services including mental health. This was confirmed by a WHO survey released in early October this year that shows that the COVID-19 pandemic has disrupted critical mental health services in 93% of countries worldwide while the demand for mental health is increasing. The demand for mental health is increased due to many factors such as Isolation, loss of income, and related stress and fear as all of these can trigger mental health conditions or exacerbate existing ones.

As for children and adolescents, poverty and unemployment and parental stress can increase the likelihood of child abuse and neglect. We have seen similar patters from previous health emergencies, such as the Ebola outbreak in West Africa from 2014-2016, that children are at heightened risk of exploitation, violence and abuse when schools are closed, social services are interrupted, and movement is restricted.

The negative mental health impact of the COVID-19 can further worsen the situation of children and adolescents with prior mental health issues, especially those whose treatment may have been disrupted as a result of the pandemic. Due to disruption of regular health services, vulnerable children such as children with disability, migrant and unaccompanied children are at higher risk as they struggle to access available mental health and psychosocial services.

The first and foremost step to address any mental health issue is to understand and recognize it and to create a supportive environment at home, in schools, in the community to tackle it. Children and adolescents' mental health can be promoted and protected, and therefore conditions can be treated.

It is encouraging that mental health and psychosocial support services are now seen as an increasingly urgent part of the COVID-19 response globally and in Bosnia and Herzegovina. There is also growing awareness about the need for holistic and community based approaches to mental health. The meaningful engagement of children, adolescents, parents, caregivers and community is central of this approach,

UNICEF calls for:

- Increasing awareness of mental health issues and establishing a supportive environment to address mental health issues for children and adolescents
- Increasing investment in mental health and psychosocial support services, integrated within health, nutrition, education and child protection systems and other community services and structures where children, adolescents and families have access to services.

- Increasing investment for schools and communities to ensure all children learn in a safe secure environment through supportive connections to teachers and that mental health and psychosocial support services are available for those children who need it.
- Increasing investment in family-centered and community-based approaches to mental health and psychosocial care of children and adolescents through parenting support programmes, promoting healthy family relationships, and supporting caregiver well-being and mental health.

At the end of my speech let me invite us all to join efforts to remove taboos and social stigma around mental health and call for investment in multidisciplinary, cross-sectorial and community based holistic support for the most vulnerable children, adolescents and caregivers. Let us put our efforts on supporting the potential of the child and help strengthening resilience in children –to help them bounce back from stress and challenges and trauma. Let us work together on building resilient societies after COVID-19 by investing in mental health and wellbeing of the child.

Novi izazovi i smjernice u psihoterapijskom tretmanu djece

Prof. dr. sc. Dubravka Kocijan Hercigonja, dr. med.

Neuropsihijatar, spec. dječje i adolescentne psihijatrije

Dječji i adolescentni psihoterapeut

Poliklinika Kocijan Hercigonja

Zagreb, Hrvatska

E-mail: kocijanhercigonja@inet.hr

Ključne riječi: psihoterapija djece, kriza, stres, obitelj, društvo

Sažetak: Polazeći od činjenice da je djeci za pravilan mentalni razvoj potrebna sigurnost, struktura, osjećaj pripadnosti, emocionalna podrška i poznati obrasci ponašanja, promjene koje utječu i mijenjaju navedene čimbenike, poput raznih stresnih stanja i krize, reflektiraju se na razvoj djeteta i njegovo mentalno zdravlje.

Promjene i posljedice ovise o vrsti stresora, dobi djeteta, okruženju i obiteljskoj dinamici te ranijim načinima i specifičnostima funkcioniranja.

Ukoliko se radi o stresorima, odnosno krizama koje utječu na šire okruženje, posebice obiteljsku dinamiku, te mijenjaju usvojene, poznate i za dijete sigurne načine funkcioniranja, poput pandemije Covid-19, problem postaje znatno složeniji i zahtijeva modifikaciju tretmana djece, ali i obitelji i okruženja. Kako je značaj obitelji i okruženja u zavisnosti od dobi djeteta, važno je poznavanje utjecaja nastalih promjena u odnosu na dob.

Rad s djecom u kriznim situacijama znatno je kompleksniji jer mora uključiti i obitelj i za dijete značajno okruženje. Kada se radi o općoj krizi koja utječe na funkcioniranje čitavog društva, terapija mora uključiti sve bitne osobe i faktore o kojima ovisi djetetov razvoj, što je vrlo kompleksno s obzirom na objektivne okolnosti te često aktivira ranija neprorađna traumatska iskustva.

Reakcija okoline, posebice za dijete važnih osoba, mijenja funkcioniranje i odnos s djetetom, koje ono ne razumije. Često odrasli, da ne optereće dijete, negiraju problem, a promjene u okruženju i načini funkcioniranja isto ne potvrđuje, što zbunjuje dijete. Novonastala situacija onemogućava djetetu da svoje dileme i uočene promjene podijeli s vršnjacima i prijateljima kroz razne oblike kreativnih aktivnosti kao što su igra, sport, razgovor i slično, što mu je radi specifičnosti epidemiološke situacije uskraćeno ili modificirano.

Važno je u novonastalim uvjetima modificirati ranije usvojene oblike terapijskog rada, koji obavezno mora uključivati drugačiji pristup i odnose u obitelji, od otvorenijeg odnosa, dijeljenja problema na djetetu prihvatljiv način, kreiranja aktivnosti i slično.

Terapija mora uključivati rad s djetetom, ali i rad s obitelji kroz savjetovanje u pravcu modifikacije načina funkcioniranja. U radu želim prikazati i svoja iskustva koliko način dječjeg iskazivanja emocija i funkcioniranja kroz odnos bitno utječe na psihičko stanje djeteta.

Specifičnosti psihoterapijskog tretmana adolescenata tokom pandemije

Prof. dr. sc. Mirjana Graovac, dr. med.

Psihijatar, spec. dječje i adolescentne psihijatrije

Dječji i adolescentni psihoterapeut i grupni analitičar

Klinika za psihijatriju KBC Rijeka

Rijeka, Hrvatska

E-mail: mirjanagraovac25@gmail.com

Sažetak: Adolescent je, kako ga opisuje Lewin (Lewin, 1939) "osoba na margini" - balansira između uloge djeteta i uloge odraslog. U vrijeme pandemije Covid-19, čini se da ovaj Lewinov opis veoma dobro oslikava našu stvarnost u kojoj i adolescenti, a i šire okruženje, "balansiraju" između raznih uloga. U tome "traženju balansa" mogu se prepoznati i profesionalci koji u sukusu svoga djelovanja imaju upravo mentalno zdravlje djece i adolescenata.

Dugačak je niz zadaća koje adolescent, u procesu sazrijevanja ličnosti, mora savladati kako bi, u harmoniji sa sobom i sa svijetom, slijedio zahtjeve koje donosi status odraslog (Tomori, 1979). Razvoj i sazrijevanje adolescenata se prepoznaju na tjelesnom i kognitivnom planu, u području razumijevanja socijalnih odnosa, u potrazi za identitetom, u emocionalnom prostoru, u promjeni odnosa s roditeljima i vršnjacima. Čini se, da u uvjetima odrastanja uz pandemiju Covid-19, razvoj dobiva jednu novu dimenziju diskontinuiteta, a čije učinke, unatoč već sada brojnim istraživanjima, još uvijek ne možemo sagledati.

Neki adolescenti će zasigurno pokazati svoje zdrave snage u prilagodbi na stresore u doba i poslije pandemije Covid-19, ali isto tako možemo očekivati i različite modele maladaptabilnog ponašanja adolescenata na koje profesionalci trebaju ponuditi odgovor.

U traženju tih odgovora, zasigurno je od pomoći promišljanje o fiziologiji adolescentnog razvoja u kontekstu vremena u kojem živimo obilježenog pandemijom Covid-19. Klinička iskustva u radu s adolescentima u svakodnevnoj praksi već sada pokazuju da je "unutarnja i vanjska realnost adolescenata" više ili manje promijenjena, a što od stručnjaka, koji se bave dijagnostikom i liječenjem psihičkih smetnji i poremećaja u adolescenciji, traži prilagodbu, razumijevanje psihopatologije i preoblikovanje intervencija i tretmana.

U tom kontekstu je na nama, različitim profilima profesionalaca uz interdisciplinarno povezivanje naših struka, koji se bavimo mentalnim zdravljem djece i adolescenata, činiti napore da naši adolescenti ne budu "osobe na margini" više nego što to fiziologija od njih traži.

Izazovi i mogućnosti pružanja zaštite mentalnog zdravlja tokom krize

Prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander

Klinički psiholog i sudski vještak,

Dječji i adolescentni psihoterapeut,

Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba,

Zagreb, Hrvatska

E-mail: gordana.flander@poliklinika-djeca.hr

Ključne riječi: djeca, mentalno zdravlje, COVID-19

Sažetak: Pandemija COVID-19 suočila nas je s prijetnjom kakva je nezabilježena u novijoj povijesti. Potreba za ublažavanjem njenih posljedica na tjelesno zdravlje i ekonomski rast u sjeni ostavlja krizu mentalnog zdravlja, čije učinke već bilježimo. Dostupna istraživanja provedena na različitim dobnim skupinama upućuju na povišene razine stresa, depresivne i anksiozne simptomatologije. Obzirom na brojne karakteristike tipične za masovne traumatske događaje, prema nekim je autorima tijekom i nakon pandemije moguće očekivati i porast simptomatologije iz kruga postraumatskog stresa. Navedeno je u skladu s istraživanjima ranijih zdravstvenih epidemija, temeljem kojih se procjenjuje da bi među djecom koja su bila izolirana postotak one s izraženom posttraumatskom simptomatologijom mogao dosežati 30%. Iz perspektive zaštite mentalnog zdravlja djece pandemija predstavlja kumulaciju rizičnih čimbenika, koji uključuju ugrozu tjelesnog zdravlja i života sebe i bliskih osoba, gubitak socijalnih kontakata i izvora podrške, pojačan rizik za izloženost zlostavljanju, narušenoj obiteljskoj dinamici i psihičkom zdravlju članova obitelji, kao i povećan rizik od seksualne eksploatacije. Istraživanja uloge nepovoljnih iskustava u djetinjstvu jasno pokazuju njihov dugoročni negativni potencijal na razvoj i zdravlje, koji se proteže sve do odrasle dobi. Iako dosadašnja znanja upozoravaju na potrebu za sveobuhvatnim i sistematičnim pristupom zaštiti mentalnog zdravlja na svim razinama, istovremeno se stručnjaci u području zaštite mentalnog zdravlja suočavaju s nizom izazova. Pružanje podrške otežano je ograničenošću dostupnih modaliteta podrške uvjetovanom prioritetom zaštite tjelesnog zdravlja, izazovima u osiguravanju dostupnosti i kontinuiteta podrške mentalnom zdravlju, posebice ranjivim skupinama djece, a kao prisutni rizik ističe se i pojačani profesionalni i osobni stres samih pomagača. Cilj ovog rada je pružiti prikaz izazova u zaštiti mentalnog zdravlja djece u pandemiji COVID-19 i ponuditi smjernice u oblikovanju strategija za budućnost, temeljem dostupnih istraživanja i iskustava Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba.

Nasilje iza zatvorenih vrata – specifičnosti tokom pandemije

Ključne riječi: zaštita djece, nasilje, zlostavljanje, zanemarivanje

Sažetak: Zlostavljanje i zanemarivanje djece predstavljaju javnozdravstveni problem na razini svijeta, Europe i Hrvatske sa značajnim stopama morbiditeta i mortaliteta. Zdravstvena kriza koja traje već više od pola godine i neizvjesnog je ishoda, generira i potencira razvoj višestrukih rizičnih faktora za zlostavljanje i zanemarivanje djece na razini obilježja djeteta, roditelja, obiteljske dinamike i šire društvene zajednice. Brojne respektabilne svjetske i europske organizacije za zaštitu djece upozoravaju na (očekivani) porast nasilja prema djeci uslijed mjera izolacije i karantene te opće društvene pogođenosti krizom. Istraživanja bilježe porast incidencije nepoželjnih roditeljskih ponašanja i neadekvatnih odgojnih postupaka, u vrijeme kada su djeca i mladi posebno ranjivi i osjetljivi, uslijed efekata aktualne situacije na njihovo mentalno zdravlje. Istovremeno, bilježi se pad prijava nasilja nadležnim institucijama, što se uglavnom objašnjava socijalnom isključenosti i nemogućnosti stručnjaka da u datim okolnostima jednako dobro prepoznaju i reagiraju na nasilje. U ovom izlaganju predstaviti će se dosadašnja klinička i empirijska iskustva drugih zemalja vezano za stope zlostavljanja i zanemarivanja djece u vrijeme zdravstvenih i drugih kriza, kao i analiza trendova recentnih podataka

Ministarstva unutarnjih poslova RH vezanih za broj prijava, kompariranih s prethodnim razdobljima. Također će se prikazati modeli dobre prakse u reagiranju i zaštiti djece sada kad je odgovornost stručnjaka koji rade s djecom i obiteljima u promijenjenim okolnostima veća nego ikada.

Utjecaj obiteljske dinamike na mentalno zdravlje djece i adolescenata tokom pandemije

Prof. dr. sc. Albert John Sargent, dr. med.

Dječji i adolescentni psihijatar,

Zamjenik predsjedatelja za dječju i adolescentnu psihijatriju - Medicinski centar Tufts,

Profesor psihijatrije i pedijatrije - Medicinski fakultet Sveučilišta Tufts

Boston, Massachusetts, SAD

E-mail: jsargent@tuftsmedicalcenter.org

Sažetak: Obiteljske interakcije igraju ključnu ulogu u životu, razvoju i mentalnom zdravlju djece. Roditeljstvo zahtijeva sposobnost roditeljske njege, strukture, privrženosti i pripadnosti. Roditeljstvo se također mijenja i razvija u skladu s djetetovim razvojem kroz djetinjstvo. Pandemija Covid-19 uzrokovala je bolest, smrt i poremećaje širom svijeta do 2020. Mjere za sprečavanje širenja zaraze poput nošenja maski, socijalnog udaljavanja i zatvaranja ili restrikcija u školskom i radnom okruženju dovele su do značajnih promjena u obiteljskom životu i predstavile dodatni stres na obiteljske odnose. Obitelji su se morale nositi s promijenama u životu svoje djece koji su utjecali na njihovo obrazovanje, socijalizaciju i rekreaciju. Neke su se obitelji također morale suočiti s gubitkom članova obitelji, gubitkom posla, bolešću među članovima obitelji, ekonomskom nevoljom i povećanim pritiskom na prirodu obiteljskih odnosa. Povećani sukob, mogućnost obiteljskog nasilja i pojačana frustracija uzrokovana trajanjem pandemije mogu dodatno naglasiti obiteljske odnose i dovesti do problematičnih obiteljskih interakcija. Ova će pitanja biti predstavljena u ovom plenarnom sastavu, a također će biti predstavljeni i obiteljski i psihoterapijski odgovor za izgradnju obiteljske kohezije i obiteljske otpornosti.

Transgeneracijska ratna trauma i Covid-19 pandemija

Prof. dr. sc. Esmina Avdibegović, dr. med.

Neurospihijatar, vanredni profesor Univerziteta u Tuzli

Grupni analitičar,

Klinika za Psihijatriju UKC, Tuzla,

Tuzla, Bosna i Hercegovina,

E-mail: esminaavdibegovic@gmail.com

Ključne riječi: ratna trauma, transgeneracijski prijenos traume, COVID-19 pandemija

Sažetak: U proteklom stoljeću i prvih decenija ovog stoljeća svjedoci smo navale po život opasnih događaja kao što su svjetski ratovi, katastrofe velikih razmjera, teroristički napadi, uništavanje čitavih gradova ili prijetnje uništenjem s nuklearnim oružjem. Svi ovi događaji ostavljaju posljedice na blagostanje pojedinaca, zajednica i društva u cjelini. Mogu dovesti do razvoja različitih uz traumatu vezanih mentalnih poremećaja kod onih koji su bili izloženim ovim traumatskim događajima. No, trauma utječe ne samo na pojedinca već i na sljedeće generacije. Istraživanje upućuju da se konstelacija ponašanja, percepcije, osjećaja i funkcioniranja koja su posljedica utjecaja traume može prenijeti na drugu i treću generaciju preživjelih. Potomci preživjelih mogu imati više problema mentalnog zdravlja uključujući anksioznost, sram, zdravstveno rizična ponašanja, nisko povjerenje u zajednicu ili ponašanja opisana kao način preživljavanja. Posljednjih godina identificirani su neki od mogućih epigenetskih mehanizama kojim bi se moglo objasniti kako izloženost traumi može dovesti do promjena u funkciji DNA koja se može prenijeti na buduće generacije. Danas se suočavamo sa

katastrofom globalnih razmjera izazvanom novim koronavirusom (2019-nCoV). COVID-19 pandemija stvara stresore poput straha od bolesti, brige za voljene osobe, izolacije, gubitka posla i dodatnih briga o djeci i porodici. U Bosni i Hercegovini (BiH) s izbijanjem COVID-19 pandemije ponovo su osnažene etničke i nacionalne netrpeljivosti koje dodatno stvaraju atmosferu političke, socijalne i ekonomske nesigurnosti. Kriza vezana uz COVID-19 pandemiju kod onih koji su preživjeli katastrofe rata može aktivirati potisnute intrapsihičke konflikte i ponovo pokrenuti nerazrješene traume prošlosti. Cilj ovog rada je prikazati kako se kriza izazvana COVID-19 pandemijom u kontekstu ratom traumatizirane i još uvijek duboko podijeljene zajednice kakva je BiH može reflektirati na potomke onih koji su preživjeli ratne katastrofe.

Prevenција nasilja tokom i nakon pandemije, sistemski planovi

Prof. dr. sc. Elmedin Muratbegović

*Redovni profesor kriminologije Univerziteta u Sarajevu,
Osnivač i direktor Centra za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu,
Sarajevo, Bosna i Hercegovina
E-mail: emuratbegovic@cprc.ba*

Sažetak: Nasilje u svakodnevnom životu je nažalost stalno prisutna tema u medijima ali i u razgovoru među ljudima. Pretežno se manifestuje kroz: nasilje u porodici, školi, zajednici i u digitlanom prostoru. Globalna pandemija COVID 19 je samo dodatno sakrila stvarni obim ove pojave. Namjera nam je i da prekinemo šutnju o ovoj skrivenoj epidemiji unutar globalne pandemije. U ovom predavanju prikazat ćemo fenomenologiju nasilja u eri Covid 19 i pokušati ući u njegovu stvarnu etiologiju. Na osnovu datih parametara, pokušat ćemo prikazati i predvidive korake ka prevenciji nasilja u svakodnevnom životu danas.

Covid-19 pandemija – Uticaj na decu i mlade i moguće reakcije na krizu

Prof. dr. sc. Milica Pejović Milovančević, dr. med.

*Dječji psihijatar,
Profesor na katedri za Psihijatriju, Medicinski fakultet u Beogradu,
Direktorica Instituta za mentano zdravlje,
Beograd, Srbija
E-mail: milica.pejovic@imh.org.rs*

Ključne riječi: mentalno zdravlje, COVID-19, deca, adolescenti

Sažetak: Proglašenje pandemije Korona virusne bolesti 2019 (COVID-19) dovelo je do velikih promena u svakodnevnicima ljudi koji žive u pogođenim zemljama. U većini zemalja došlo je do proglašenja vanrednog stanja koje je obuhvatalo ograničenje kretanja, zabranu putovanja i sprovođenje striktnih preventivnih mera (izolacija, socijalno distanciranje, nošenje zaštitne opreme). Usled suočavanja sa do sada nepoznatim virusom, dolazi i do preplavlivanja različitim, često oprečnim i nekonzistentnim informacijama. Sve ove novonastale promene dovele su do značajnih promena u životima ljudi i dece koje su se u velikoj meri odražavaju na njihovo telesno i psihičko zdravlje.

Deca predstavljaju posebno vulnerabilnu populaciju u kriznim situacijama. Iako dosadašnja istraživanja pokazuju da deca i mladi ispoljavaju klinički značajno blaže oblike COVID-19 u odnosu na odrasle, njihova vulnerabilnost se ogleda u većoj podložnosti da razviju ozbiljne psihičke posledice. Psihičke tegobe dece se najčešće razvijaju usled nemogućnosti adekvatnog razumevanja novonastale situacije, straha, odvojenosti od vršnjaka, izmena psihičkog stanja roditelja i veće podložnosti zlostavljanju i zanemarivanju. Takođe, sistematske promene u državi (zatvaranja vaspitnih i obrazovnih ustanova, smanjen obim rada ili zatvaranje zdravstvenih ustanova ili ustanova

podrške i pomoći deci i ugroženim proricama) doprinose otežanom savladavanju pandemije. Ovo se posebno odnosi na decu sa već postojećim psihičkim smetnjama, neurorazvojnim poteškoćama i decu iz ugroženih i manjinskih grupa koja zahtevaju veću brigu i usluge različitih sistema podrške.

Seksting kao jedan oblik seksualnog nasilja djece

Doc. dr. sc. Goran Arbanas, dr. med.

Psijatar, forenzički psijatar,

Psijoterapeut, seksualni terapeut, FECSM

Klinika za psijatriju Vrapče, Zagreb,

Medicinski fakultet u Rijeci,

Zagreb, Hrvatska

E-mail: goran.arbanas@bolnica-vrapce.hr

Ključne riječi: seksting, seksualno zlostavljanje, pedofilija,

Sažetak: Većina adolescenata danas posjeduje mobilne telefone i posljednjih nekoliko godina došlo je do velikog porasta sekstinga među adolescentima i odraslim ljudima s pametnim telefonima. Seksting se definira kao slanje, primanje ili prosljeđivanje seksualno eksplicitnih poruka, slika ili fotografija drugima, putem elektronskih medija, prvenstveno mobitelom.

Osobe koje sudjeluju u sekstingu češće ulaze u nezaštićene seksualne aktivnosti i više koriste alkohol i/ili drogu prije seksa. Motivi za seksting su različiti: da se bude seksualnu poželjan ili da se započne sa seksualnom aktivnošću (85%), kao dio zavođenja (68%), zadobivanje pažnje partnera (65%), zbog pritiska prijatelja ili partnera (30%) ili kao vrsta samoizražavanja (30%). Čini se da je seksting u 21. stoljeću postao oblik zavođenja i dio procesa partnerstva.

Stručnjaci se ne slažu u potpunosti izaziva li seksting ugrozu emocionalnog zdravlja adolescenata. Iako seksting može dovesti do zlostavljanja i uznemiravanja, seksualnih napada, pravnih posljedica, posljedica u školi, povećanog rizika od otmice i ubojstva, ali i samoubojstva, no većina istraživanja nisu potvrdila stvarne negativne posljedice. Neka istraživanja nisu našla nikakvu vezu između sekstinga i depresije, anksioznosti ili samopoštovanja, a u jednom je utvrđena veza između sekstinga i anksioznosti, te u drugom između sekstinga i depresije i suicidalnosti. Nekoliko prikaza slučaja opisalo je situacije kad su adolescent počinili suicid nakon što su bili izloženi sekstingu i kasnijem zlostavljanju putem društvenih mreža. Važno je u svakom slučaju utvrditi je li postojao neki pritisak od drugih osoba za sekstanje i je li postojala zla namjera (tj. da se naštetiti, zlostavlja ili ugrozi drugoga).

U hrvatskom pravnom sustavu, ovisno o dobi osobe koja šalje i dobi osobe koja prima ove poruke, pošiljatelj može biti optužen zbog različitih kaznenih djela.

Strukturisana psihosocijalna intervencija – iskustva sa digitalnom aplikacijom DIALOG+ u tretmanu osoba sa psihotičnim simptomima

Prof. dr. sc. Nada Marić Bojović, dr. med.

Psijatar,

Vanredni profesor na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu,

Načelnik Odeljenja za naučno-istraživački rad i rane intervencije u psijatriji,

Klinika za psijatriju Kliničkog centra Srbije,

Beograd, Srbija

E-mail: nadjamaric@yahoo.com

Ključne riječi: Psihosocijalna intervencija; Digitalna aplikacija; Kvalitet života; Psihoza; Randomizovana studija

Sažetak: DIALOG+ je jednostavna generička intervencija namenjena proceni zadovoljstva pacijenta sopstvenim životom i pruženim lečenjem, kao i bržem prepoznavanju problema i njihovih potreba. Na početku DIALOG+ intervencije je potrebno proceniti zadovoljstvo pacijenta u osam oblasti života i u tri domena koja se odnose na primenjenu terapiju, te utvrditi u kojim domenima pacijenti žele da im se više pomogne. Opisani strukturisani pristup koristi principe Terapije usmerene na rešenja i Kognitivno-bihejvioralne terapije. DIALOG+ podržava softver 'DIALOG 2.0' na iPad tabletu sa ciljem da se pomogne pacijentu i kliničaru da razumeju pacijentove brige ('Razumevanje'), identifikuju scenario za poboljšanje ('Očekivanja'), istraže mogućnosti delovanja ('Istraživanje'), i na kraju da se dogovore oko aktivnosti koje će preduzeti kako bi se poboljšali stanje pacijenta i njegova društvena situacija ('Dogovaranje aktivnosti').

U okviru međunarodnog projekta IMPULSE (779334 — IMPULSE — H2020-SC1-2016-2017/H2020-SC1-2017) u pet Balkanskih zemalja urađeno je istraživanje kvaliteta života kod vanbolničkih pacijenata koji se leče zbog psihotičnih poremećaja sa ili bez strukturisane psihosocijalne intervencije DIALOG + tokom 12 meseci trajanja ovog randomizovanog dvostruko-slepeg protokola. U Srbiji je bilo uključeno ukupno 80 pacijenata i 16 kliničara, a 71 pacijent je završio studiju praćenja. Osim kvantitativnog ishoda – promene u kvalitetu života pacijenata sa ili bez DIALOG+ psihosocijalne intervencije, cilj je bio analizirati kvalitativne podatke, dobijene na osnovu opšteg utiska glavnih učesnika u studiji - pacijenata i kliničara i ispitati koliko ova intervencija produžava trajanje uobičajenih dopanzerkih poseta.

U izlaganju će biti prikazani preliminarni rezultati na delu uzorka iz Srbije (n=71), biće predstavljeni utisci i iskustva kliničara i pacijenata i mogućnosti koje postoje za primenu DIALOG+ intervencije u drugim populacijama, prvenstveno u cilju očuvanja mentalnog zdravlja mladih.

Izazovi u novom okruženju koje je donijela pandemija Covid-19 i neurobiološki odgovori

Prof. dr. sc. Daniel J. Siegel, dr. med.,

Pedijatar, psihijatar, psihoterapeut,

Klinički profesor psihijatrije na Medicinskom fakultetu Sveučilišta UCLA,

Osnivač Mindful Awareness Research Centra

Medicinski direktor LifeSpan Learning Instituta i Savjetodavnog odbora Plave škole u New Yorku,

Los Angeles, SAD

E-mail: kristi@mindsightinstitute.com

Ključne riječi: Razvoj, odnosi, mozak, mentalno zdravlje, terapija

Sažetak: Ova prezentacija ponudit će perspektivu iz interdisciplinarnog okvira interpersonalne neurobiologije (IPNB) o tome kako izazovi trenutne pandemije utječu na iskustva djece i adolescenata u okolišu. Istražit će se neuronski razvoj i njegovo sučelje u ljudskim odnosima te njihova važnost za prijetnju Covid-19, gubitak obiteljske stabilnosti, porast psihijatrijskih stanja depresije, anksioznosti, zlouporabe supstanci i izolacije, te načine na koje fizičko distanciranje ometa bitne socijalne veze koje promiču zdrav rast. Razmatrat će se primjene središnjeg pojma integracije - povezivanja diferenciranih dijelova - u okviru IPNB-a.

Psihosocijalna podrška djeci, mladima i obiteljima tokom krize

Doc. dr. sc. Bruna Profaca

Klinički psiholog,

Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba,

Zagreb, Hrvatska

E-mail: bruna.profaca@poliklinika-djeca.hr

Gljučne riječi: kriza, podrška, djeca, mladi, roditelji

Sažetak: Aktualna zdravstvena kriza povezana sa COVID-19 virusom primjer je kriznih događaja u kojoj mnogi trebaju dodatnu podršku upravo zbog novine u životu ne samo pojedinca već i zajednice te zbog svoje univerzalne prijetnje za sve. Jedna od definicija krizu opisuje kao stanje narušene ravnoteže, koje ne treba shvatiti kao poremećaj već kao stanje povećane ranjivosti, a mehanizmi prevladavanja imaju veliki utjecaj na dinamiku i ishod krize. S obzirom na poteškoće koje pojedinac ima u suočavanju s kriznom situacijom, važno je razmotriti koji tip intervencije može biti učinkovit. Neki od postupaka su preventivni, a neki su tretmanski/terapijski i ovise o tome koliko nečije reakcije u vremenu krize ometaju svakodnevno funkcioniranje. U situaciji krize, podršku trebaju i djeca i mladi, ali i njihovi roditelji. U predavanju će biti prikazani različiti aspekti pružanja podrške djeci i mladima tijekom krize, s teorijskog aspekta, kao i primjeri dobre prakse. Djeca i mladi mogu imati slične reakcije na uznemirujući događaj, ali sva djeca su različita. Osobito je važno voditi računa o onima koji su imali više stresnih događaja tijekom odrastanja ili koji su čak doživjela traumatske događaje – koji su ranjiviji. Valja imati na umu djetetove individualne karakteristike, kakvu podršku ima svako pojedino dijete te koji su mu otežavajući faktori u okolini koji ga čine ranjivijim na stres. Veza između podrške i stresa osobito je važna u krizi. U predavanju će biti razmatrana i podrška roditeljima tijekom krize. Važno je voditi se spoznajom kako je roditeljska podrška za djecu zaštitni faktor prvog reda, ali i prepoznati roditeljske reakcije koje u situaciji krize koja pogađa i dijete i njih, mogu varirati od negiranja, preko prezaštićivanja, bespomoćnosti do preplavljenosti emocijama koje roditelju otežavaju suočavanje. U sadašnjoj situaciji se pokazalo koliko je važno podržati roditeljsku fleksibilnost i brigu o sebi.

SARS-CoV-2 i COVID-19: trenutni status i buduće perspektive

Akad. prof. dr. sc. Mirsada Hukić, dr. med.

Subspec. virusolog

Odjeljenje medicinskih nauka, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Zavod za biomedicinsku dijagnostiku i ispitivanje NALAZ,

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

E-mail: mirsadahukic@yahoo.com

Gljučne riječi: SARS-CoV-2, COVID-19, geoportal, ekspertni sistem

Sažetak: Pojava i nekontrolirano širenje novog koronavirusa (SARS-CoV-2) i nove korona bolesti (COVID-19) krajem 2019. godine u Kini, dovela je do neslućenih patnji i smrti miliona ljudi širom svijeta što je rezultiralo defektom u svim segmentima društvenog života.

Opsežna, multidisciplinarna i multicentrična istraživanja virusa dosad nisu dala potrebne odgovore niti ponudila rješenja za kontrolu pandemije i liječenje bolesti. Najzapaženiji uspjesi istraživanja ogledaju se u izolaciji SARS-CoV-2, analizi njegovog genoma i fizioloških osobina, razvoju testova za dijagnostiku COVID-19, razvoju različitih tipova vakcina protiv COVID-19 do završnih faza kliničkih ispitivanja, te istraživanjima patogentskih mehanizama nastanka bolesti. Međutim, još uvijek je nedovoljno poznata patogenezna, kliničke forme, komplikacije i posljedice bolesti, trajanje imuniteta, mogućnost recidiva i reinfekcije. Čovječanstvo je još uvijek suočeno s nedostatkom efikasnih i dostupnih vakcina i lijekova.

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine se aktivno uključila u rješavanje problema SARS-CoV-2 / COVID-19 u BiH. Kreiran je originalni *Ekspertni sistem za praćenje i sprječavanje širenja virusa COVID-19* (ELIS) s ciljem prikupljanja informacija relevantnih za epidemiološki nadzor u BiH i naučnoistraživačka baza podataka za druge komplementarne i interdisciplinarnе projekte. Sistem je namijenjen naučnicima, ekspertima i profesionalcima iz oblasti zdravstva i drugih relevantnih područja za praćenje i istraživanje epidemijskih pojava. Izrađen je geoportal koji daje prostornu i vremensku analizu epidemije COVID-19 u BiH. Istraživački tim ANUBiH je u saradnji s mikrobiolozima iz BiH izolirao SARS-CoV-2 iz humanih bioloških uzoraka i sekvenciranjem njihovih genoma dokazao cirkuliranje različitih genotipova u BiH. Radi se na izučavanju kliničkih oblika bolesti. U fokus interesa stavljeni su pedagoški i andragoški izazovi u kontekstu kućne izolacije djece do 18 godina u vrijeme pandemije COVID-19.

Do kraja 2021. godine očekuje se uspostavljanje kontrole nad širenjem pandemije. Posljedice pandemije COVID-19 na mentalno i fizičko zdravlje ljudi još će dugo biti prisutne i nakon suzbijanja pandemije.

Čarobnjačka škola: integrativni online psihoterapijski program za djecu

Dr. sc. Oana Maria Popescu

Integrativni psihoterapeut,

Predsjednica Asocijacije za Integrativno istraživanje, savjetovanje i psihoterapiju

Timișvar, Rumunija

E-mail: dr.oana.maria.popescu@gmail.com

Ključne riječi: grupna terapija, dječja psihoterapija, pandemija, online terapija

Sažetak: “Čarobnjačka škola” program je grupne psihoterapije za djecu u dobi od šest do deset godina, s intervencijama izvučenim iz lekcija opisanih u priči Harryja Pottera, a temelji se na temeljnim načelima dječje psihoterapije i uključuje elemente terapije igrom, izražajne terapije, hipnoterapije, kognitivno - bihevioralne terapije, transakcione analize, suportivne terapije, obiteljske psihoterapije i terapije usmjerene na osobu. Iako odrasle mogu zanimati teorijski temelji psihoterapije, djecu više zanima priča koju mogu razumjeti, stoga terapijski mit mora biti druge vrste. U programu “Čarobnjačka škola” terapijski odnos olakšava činjenica da je psihoterapeut prijatelj djeteta, koristeći jezik specifičan za djecu. Čitav je program zamišljen poput žive bajke, omogućavajući djetetu da slobodno koristi vlastitu maštu. Pandemija COVID predstavljala je izazov prilagodbe ovog programa internetskom okruženju i začudo se pokazala još učinkovitijom od tradicionalnog pristupa, s obzirom na činjenicu da možemo koristiti razne mrežne medije. Prezentacija predstavlja tehnike kao što su: pravilnik o čarobnjačkoj školi, čarobnjakov dnevnik, čarobni štapići, lekcija iz herbologije, zamišljena, osobna magična karta, čarobne čarolije itd.

Razvoj kapaciteta rezilijentnosti tokom i poslije zdravstvene krize

Prof. dr. sc. Michael Ungar

Psiholog, socijalni radnik

Canada Research Chair in Child, Family and Community Resilience

Direktor, Resilience Research Centre

Profesor socijalnog rada, Dalhousie Univerzitet

AAMFT klinički supervisor,

Halifax, Kanada

E-mail: michael.ungar@dal.ca

Sažetak: Kako se pandemija COVID-19 nastavlja, a mnogi od nas sklanjamo se na svoje mjesto, postoji velika napetost nad našom djecom i njihovim odnosima s obitelji, vršnjacima i njihovim

zajednicama. Te napetosti mogu imati dugotrajne učinke na mentalno zdravlje. Dobra vijest je da je rezilijentnost moguća, ali zahtijeva više od pozitivnog razmišljanja. Nadovezujući se na svoja istraživanja iz cijelog svijeta i klinički rad s dječjom populacijom koja je iskusila stres socijalne izolacije, siromaštva, stigme i nasilja, dr. Ungar će raspraviti o 12 čimbenika koji mladi trebaju i preživjeti i napredovati tijekom ove pandemije. Kroz ovu brzu prezentaciju ispunjenu pričama, dr. Ungar će pokazati da je rezilijentnost mnogo više od djetetove osobne sposobnosti da prevlada nevolje. Umjesto toga, to je odraz koliko dobro obitelji, škole, pružatelji usluga i zajednice surađuju kako bi stvorili mogućnosti djeci i mladima da se kreću do resursa potrebnih za dobrobit, dok te resurse čine dostupnima na način koji mladi doživljavaju kao smislen. Rad dr. Ungar sugerira potrebu za kulturološki osjetljivom interpretacijom onoga što otpornost znači djeci i njihovim obiteljima iz različitih sredina. Njegovo izlaganje završit će sa četiri strategije kojima djecu možemo naučiti kako bi se bolje snašla u svijetu koji se stalno mijenja.

Lekcije naučene od osnivanja globalne zajednice terapeuta

Dr. sc. Karen Hillman Fried

Klinički i primijenjeni psiholog,

Bračni i obiteljski psihoterapeut,

Direktorica K&M Centra,

Santa Monica, California, SAD

E-mail: karenfried@kandmcenter.com

Glavne riječi: Virtualna terapija, online Oaklander trening

Sažetak: Bezvremenska, univerzalna važnost Oaklander modela geštalt terapije s djecom i njezinih razvojno prilagođenih projektivnih vježbi odavno je utvrđena. No, entuzijazam sudionika širom svijeta u Zoominarima “Just for Now” koji ih vode u korištenju ovog modela virtualno, svjedoči i o njegovoj djelotvornosti širom svijeta i u stresnim vremenima. Još značajnije, pothvat “Just for Now” otkrio je neke izazove, ali ipak ubire plodove uspostavljanja globalne zajednice terapeuta.

Formati poput Zoom-a, FaceTime-a i YouTube-a omogućuju terapeutima međusobno povezivanje i povezivanje s klijentima. Ista tehnologija olakšava izgradnju online alata koje pojedinci ili grupe mogu koristiti - govor, pisanje, umjetnička djela, muzika, gluma - i dijeliti s terapeutima. Kao primjer, aplikaciju za vježbu s projektivnim pješčanikom Oaklander koristi više od 30,000 ljudi u 70 zemalja, dok su YouTube i druge platforme za videokonferencije omogućili trenerima i savjetnicima pohranu prezentacija u trajnu, pristupačnu rezervu.

Kao jednako vrijedan primjer, takve su tehnologije nadoknadile poteškoće s vidom i sluhom koje Violet Oaklander ima u 93. godini i omogućuju joj da bude prisutna publici širom svijeta koju ima od 1978. godine kada je napisala knjigu Prozori u svijet naše djece. Ovo, kao i ponude stručnjaka širom svijeta da besplatno podijele svoj rad i resurse, stvorilo je istinsku mrežu dječjih, adolescentnih i obiteljskih praktičara. Tako je ova globalna zajednica, suočena s pandemijom, povećala želju terapeuta da podrže jedni druge i svoje klijente.

Poznavanje tehnologije, iako je korisno, nije obavezno za takve sve korisnije platforme niti za projektivne vježbe koje se tako dobro emitiraju online. Način razmišljanja “Just for Now” traje dulje nego što se očekivalo, no prihvaćajući ga i dalje pomaže terapeutima da pomognu klijentima da stvore smislene, povezane odgovore na izazovne događaje.

okrugli stolovi

Izazovi rada u školi za vrijeme pandemije

Maja Kajtaž, mag.prim.edu.

Nastavnik razredne nastave,

Integrativni dječiji i adolescentni psihoterapeut,

Mostar, Bosna i Hercegovina

E-mail: majakajtaž@hotmail.com

Ključne riječi: pandemija, škola, učenici, nastavnici, mentalno zdravlje

Sažetak: Pandemija COVID 19 iznenadila je svijet. Globalno sve je stalo. Činilo se da se sve zaustavilo zbog novog korona virusa. Školske zgrade su zatvorene, narušen je tradicionalni pristup obrazovanju.

Prijetnje zdravlju koje predstavlja korona virus, nagli prelazak na online poučavanje i dodatne brige kod kuće stvorile su jedinstveno stresan i zahtjevan kontekst za rad nastavnika i učenika.

Učenici su bili u strahu za svoje najbliže, tužni, zabrinuti. Nedostajali su im prijatelji, škola, druženje, nastavnici, ustaljene dnevne aktivnosti i školske rutine. Učenici su se s ovim emocijama nosili na različite načine i različito su ih ispoljavali. Školu i učenje su trebali organizovati u kućnom okruženju. Bilo je potrebno, emocionalno i na sve druge načine, prilagođavati se novoj situaciji, a to je teško, naporno i traži dodatne resurse. Isto su se osjećali i nastavnici. Nastava na daljinu je postala novost u školskom životu, a istovremeno i realnost u životima nastavnika i učenika. Načini komunikacije su se razlikovali, kvalitet i organizacija nastave zavisila je isključivo od nastavnika. Nastavnici rade s maskama, vizirima i rukavicama. Teški su psihički uslovi rada. Tjeskoba i nesigurnost je prisutna. Fizička distanca, svakodnevno mjerenje temperature, ograničenost kretanja učenika i nastavnika, poštivanje svih epidemioloških pravila dodatno opterećuju nastavni proces. Dugotrajan emocionalni stres, odstupanje od ustaljenih dnevnih i školskih rutuna kroz koje trenutno učenici i nastavnici prolaze, ostavljaju značajne promjene na fizičko i mentalno zdravlje. Čini se da korona virus šteti većinu djece od bolesti, ali se njegov uticaj na mentalno zdravlje produbljuje.

Podrška nastavnika je nužna, za zdravu budućnost djece!

Izazovi i značaj psiholoških intervencija u krizi

Mr.sc. Mia Roje Đapić

Psiholog,

Integrativni psihoterapeut,

Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba,

Zagreb, Hrvatska

E-mail: mia.roje@poliklinika-djeca.hr

Ključne riječi: kriza, psihološka intervencija, novo normalno

Sažetak: Krizni događaj je iznenađan i/ili rijedak događaj koji djeluje izrazito uznemirujuće ili stresno na većinu ljudi. Aktualna pandemija, a u Gradu Zagrebu i potres, svakako imaju obilježja kriznih događaja koji pogađaju cijelu populaciju. Mehanizmi suočavanja koje ljudi uobičajeno koriste, osim što su u mnogih oslabljeni stanjem psihološke krize, oslabljeni su zahtjevima realiteta

– lockdown-om, zabranom druženja i okupljanja. U prvom jeku pandemije na proljeće 2020., stručnjaci mentalnog zdravlja u tzv. fazi herojstva značajno su se aktivirali u pružanju podrške svim dostupnim načinima. Izdani su brojni pisani, audio i video materijali, otvorene su linije za besplatnu podršku, provođene su edukacije i supervizije stručnjaka volontera, provedena su brojna istraživanja o utjecaju pandemije na mentalno zdravlje. Međutim, kriza traje. I pitanje je koliko još će trajati “novo normalno”, nazvano upravo tako da oduzme pravo ljudima da im je još uvijek teško. Kako i dalje procijeniti potrebe djece, mladih i obitelji, na te potrebe adekvatno odgovoriti, a pri tom zadržati pomagački entuzijizam u fazi iscrpljenja stručnih i osobnih kapaciteta? U ovom izlaganju govorit ćemo o raznim dugoročnim projektima i aktivnostima na ovu temu, kao i perspektivi prevladavanja izazova u pružanju podrške onda kad je ona najviše potrebna.

Pružanje psihosocijalne podrške u Institutu za mentalno zdravlje za vreme pandemije

Teodora Minčić, spec.med.psih.

Psiholog,

Institut za mentalno zdravlje, Kabinet za zaštitu djece od zlostavljanja i zanemarivanja,

Beograd, Srbija

E-mail: mincicteodora@hotmail.com

KLjučne riječi: COVID-19, psihosocijalna podrška, deca i mladi, Institut za mentalno zdravlje

Sažetak: Sa početkom pandemije COVID-19 značajno su se promenile okolnosti i kvalitet života i u Srbiji kao i u mnogim drugim zemljama na svetu. U svetlu novih okolnosti znatno su se promenile i profesionalne aktivnosti i pojavili novi izazovi sa kojima su se suočili zaposleni u Institutu za mentalno zdravlje u Beogradu. Tokom pandemije, a posebno za vreme vanrednog stanja koje je bilo na snazi bilo je neophodno pronaći način da se pomogne pacijentima i njihovim porodicama, posebno zbog toga što većina njih spada u rizičnu grupu u pogledu mogućnosti destabilizacije u stresnim okolnostima. Pored pružanja uobičajenih dijagnostičkih pregleda i terapijskih usluga, bilo je potrebno pronaći nove mogućnosti da se pomogne i onima koji nisu mogli ili nisu smeli da dođu u instituciju a imali su potrebu da budu u kontaktu sa stručnjacima. Veoma brzo su se zaposleni u Institutu za mentalno zdravlje organizovali na novi način te započeli pružanje podrške pacijentima, ali i ostalom stanovništvu u periodu ove zdravstvene krize. U ovom izlaganju biće opisane strategije i iskustva, pre svega u pružanju psihosocijalne podrške deci i mladima i njihovim porodicama koje su organizovane u Institutu za mentalno zdravlje. Takođe će biti pomenuti primeri drugih institucija i organizacija u Srbiji koje su se uključile u pružanje psihosocijalne podrške deci.

Aktivnosti fondacije ‘Tijana Jurić’ tokom Covid-19 pandemije

Igor Jurić

Osnivač Fondacije ‘Tijana Jurić’

Subotica, Srbija

E-mail: igorjurić@tijana.rs

Sažetak: Fondacija Tijana Jurić je u prethodnih 5. godina rada radeći preventivne aktivnosti vezane za bezbednost dece, održala oko 500 radionica, tribina, konferencija i okruglih stolova. Obilazeći celu Srbiju, u ličnom kontaktu smo došli u kontakt sa velikim brojem seksualno zlostavljane dece koja su često kasnije imali našu psihološku pomoć i podršku a zlostavljači su neretko nakon toga procesuirani. Danas je to umnogome otežano a porast krivičnih dela vezanih za povredu polnih sloboda je očigledan pogotovo kada govorimo o seksualnom zlostavljanju putem interneta. Sa kojim se problemima susrećemo, kako ih pokušavamo rešiti, kako uopšte naša organizacija funkcioniše su neke od tema o kojima ćemo govoriti.

Od ideje do velikog pokreta

Dr.sc. Giandomenico Bagatin

Psiholog,

Psihoterapeut,

Osnivač i direktor tvrtke Gestalt Play Therapy Italia,

Trst, Italija

E-mail: giandomenico.bagatin@gmail.com

Ključne riječi: gestalt play, Italia, Oaklander model, online zajednica

Sažetak: Gestalt Play terapijski model, iznenađujuće brzo raste u Italiji, posebno nekoliko posljednjih godina. Od jedne diskusije u 2010, korak po korak, Gestalt play terapija postala je najveća terapijska zajednica u državi. To se dogodilo iz više razloga. Koristili smo online platformu da bismo izgradili zajednicu i prije COVID 19, stvorili model koji više ujedinjuje, nego što je takmičarski (kombinacija filozofije, model slobodne politike i inkluzivni horizontalni pristup bez hijerarhije). Dijeljenja, davanje, pomaganje, s najmanjom mogućom strukturom, s ljubavlju i strasti. Ovo u kombinaciji s alatima i web dizajnom, komunikacijom, brigom i strasti stvorilo je predivnu, rastuću grupu profesionalaca koji kombiniraju ljubav i kompetencije. Ovo je preraslo u nevjerojatnu podršku i inovaciju za vrijeme pandemije, u bliskoj povezanosti s Oaklander modelom u zajednici.

Platforma 'Podrška na dlanu' – prikaz podrške jačanju mentalnog zdravlja djece i mladih tokom i nakon Covid-19 zdravstvene krize i potresa u Zagrebu

Prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander

Klinički psiholog i sudski vještak,

Dječji i adolescentni psihoterapeut,

Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba,

Zagreb, Hrvatska

E-mail: gordana.flander@poliklinika-djeca.hr

Ključne riječi: djeca, mladi, međusektorska suradnja, otpornost, podrška

Sažetak: Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije (WHO, 2001), mentalno zdravlje je stanje dobrobiti u kojem pojedinac ostvaruje svoje potencijale, može se nositi s normalnim životnim stresom, raditi produktivno i plodno te je sposoban pridonositi zajednici. Zdravstvena kriza uzrokovana COVID-19 pandemijom i posljedice koje je prate predstavljaju i rizik za popratnu krizu mentalnog zdravlja; rezultati recentnih studija ukazuju kako oko 30% populacije ima klinički značajne posttraumatske simptome, a naznačene su i povišene razina depresivnosti i anksioznosti. Među ranjivim skupinama ističu se djeca čija je psihološka dobrobit zbog neizgrađenosti obrambenih mehanizama posebno ugrožena. Kompleksne uvjete odrastanja u pandemiji imaju djeca u Zagrebu, budući da je protekle školske godine obilježio obrazovni štrajk, a potom i karantena te niz potresa koji su pogodili područje, a tijekom kojih su brojne obitelji izgubile svoje domove. Sustav zaštite djece tada je suočen s limitiranjem neposrednog rada s djecom i roditeljima te pojačanim aktivnostima vezanim uz sanaciju šteta na objektima ustanova, a djelatnici i sa sanacijom vlastitih nekretnina. Sve navedeno može rezultirati i toksičnim razinama stresa koje, ovisno o razvojnoj fazi u kojoj se javljaju, potencijalno mogu dovesti do dugoročnih posljedica za razvoj djeteta. Grad Zagreb prepoznao je mentalno zdravlje djece kao prioritetni javnozdravstveni problem te je odlukom Gradonačelnika osnovano Povjerenstvo za zaštitu mentalnog zdravlja djece i mladih Grada Zagreba, koje kroz koordinirane aktivnosti stručnjaka mentalnog zdravlja pruža potporu suradnji između svih ustanova u vlasništvu Grada Zagreba koje izravno rade s djecom i promiče dijalog između zajednice i zdravstvenih, odgojno-obrazovnih i ustanova socijalne skrbi, stavljajući naglasak na međusektorsku suradnju i zajedničku

inicijativu u zaštiti mentalnog zdravlja djece, mladih i njihove okoline. U sklopu projekta oblikovana je digitalna platforma Podrška na dlanu, na kojoj su objedinjeni resursi za djecu, mlade, njihove roditelje i stručnjake - odgajatelje, nastavnike, stručne suradnike, stručnjake mentalnog zdravlja te stručnjake koji sudjeluju u programima očuvanja mentalnog zdravlja: liječnike u sustavu primarne zdravstvene zaštite te članove znanstvene zajednice. Cilj platforme je omogućiti dostupnost sadržaja koji pomažu razvoju otpornosti te na taj način osnaživati djecu, mlade i njihovu okolinu. Na platformi se nalaze i informacije o zdravstvenoj pomoći, mreža ustanova i usluga koje one nude u zaštiti mentalnog zdravlja te drugi sadržaj koji uključuju i aktivno provođenje slobodnog vremena. Svi sadržaji (resursi, informacije, pristup web seminarima i radionicama) su besplatni za sve korisnike.

Djelovanje tužilaštva u radu s djecom tokom pandemije

Mr. sc. Advija Hajdo Balta i Sanela Škaljić

Odjel za maloljetnike,

Kantonarno tužilaštvo Kantona Sarajevo,

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

E-mailovi: advija.hajdobalta@pravosudje.ba i sanela.skaljic@pravosudje.ba

Glavne riječi: tužilaštvo, dijete, žrtva, maloljetnici, počinitelj

Sažetak: U skladu sa Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta u krivičnim predmetima gdje su djeca u sukobu sa zakonom, odnosno počinioci krivičnih djela, kao i djeca koja su oštećena ili žrtve krivičnih djela ili kao svjedoci postupaju kantonalna i okružna tužilaštva.

Pri postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku tužilaštva profesionalno saraduju sa sudijom za maloljetnike, policijom, centrima za socijalni rad, školama a u postupak su uključeni pedagozi, psiholozi, psihijatri, socijalni radnici i druga stručna lica, roditelji, te ostali članovi porodice, gdje je često potrebno i istovremeno postupanje više profesionalno angažovanih osoba što čini ovaj postupak posebno zahtjevnim, a sve u najboljem interesu djeteta. Tužilaštvo je postupajući sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku za vrijeme pandemije virusa Covid-19 uočilo povećan broj krivičnih djela nasilje u porodici, kao i krivičnih djela protiv spolne slobode i morala, a također je povećan i broj krivičnih djela iskorištavanje djece u digitalnom okruženju u kojima se pojavljuju kako djeca u sukobu sa zakonom, odnosno kao počinioci, tako i djeca koja su žrtve naprijed navednih djela. Tužilaštvo se suočilo sa nizom izazova prilikom postupanja sa djecom tokom pandemije virusa Covid-19, gdje se prije svega postavilo pitanje kako ispitati dijete žrtvu u vrijeme kada je zabrana kretanja za djecu, odnosno u vrijeme kada je djeci onemogućen odlazak u školu, kada se isto nalazi u izolaciji ili je zaraženo virusom Covid-19, a posebno kada se radi o pritvorskim predmetima gdje su rokovi veoma kratki, samo 24 sata, a posebno kada se radi o nekom od krivičnih djela protiv spolne slobode i morala gdje je iskaz djeteta najčešće jedini ili ključni dokaz na kojem se temelji dokazivanje da je počinjeno krivično djelo. Postupajući sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku i u vrijeme pandemije virusa Covid-19, Tužilaštvo kao i svi koji učestvuju u tom postupku uvijek moraju postupati u najboljem interesu djeteta, tako da se postavlja pitanje kako uzeti iskaz u skladu sa Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, a da pri tome ne bude ugrožen život i zdravlje djeteta. Kakve sve izazove tužilaštvo mora riješiti, najbolje je pokazati kroz primjere, kada se radi o pritvorskom predmetu i roku od 24 sata za donošenje odluke o prijedlogu, a posebno je ispitati

1. Počinioca krivičnog djela koji je mladi ili stariji maloljetnik, kada se radi o stranom državljaninu, migrantu bez roditeljske pratnje, kojoj osobi se prilikom ispitivanja u tužilaštvu mora obezbjediti prisustvo branioca, prevodioca za jezik kojim govori ili koji razumije, službenu osobu Centra za socijalni rad, dok je prethodno potrebno utvrditi da li je lice zaraženo virusom Covid-19.

2. Saslušati dijete mlađe od deset godina, koje je žrtva krivičnog djela spolni odnošaj sa djetetom za koje je potrebno obezbjediti uslove za audio-vizuelno snimanje, prisustvo i podršku psihologa i roditelja.

Prilikom postupanja sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku za vrijeme pandemije virusa Covid -19 tužilaštvo nailazi na mnoga pitanja, a koja će neka morati biti riješena eventualno donošenjem pravila za postupanje, izmjenama zakonskim rješenja i slično.

Nasilje – normativna regulativa unutar školskog sistema

Prof. dr. sc. Elmedin Muratbegović

Redovni profesor kriminologije Univerziteta u Sarajevu,

Osnivač i direktor Centra za istraživanje politike suprorstavljanja kriminalitetu,

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

E-mail: emuratbegovic@cprc.ba

Sažetak: Prevenirati nasilje u školama je veliki izazov. Prepoznati rane faktore rizika, prijaviti ih i zaštititi dijete je u neku ruku vid umjetnosti u turbobnoj svakodnevnici. U ovoj prezentaciji, prikazat ćemo model zaštite djece u osnovnim školama koji se primjenjuje u nekoliko Kantona u FBiH.

Dječja prava za vrijeme pandemije

Dr. sc. Nada Grahovac

Ombudsman,

Institucija ombudsmana za djecu Republike Srpske,

Banja Luka, Republika Srpska

E-mail: nada.grahovac@yahoo.com

Sažetak: Ono što je započelo kao zdravstvena kriza rizikuje da preraste u širu krizu prava djeteta / Generalni sekretar UN/. Pojavom pandemije korona virusa države su se suočile sa brojnim izazovima, u prvom redu da brzim i efikasnim mjerama utiču na sprečavanje širenja virusa, ali i da istovremeno sačuvaju i zaštite osnovna ljudska prava, posebno prava djece kao najranjivije kategorije. Svjetska zdravstvena organizacija proglašavajući 11. marta 2020.godine pandemiju COVID-19 pozvala je sve države da, između ostalog, moraju postići ravnotežu između zaštite zdravlja, minimiziranja ekonomskih i društvenih poremećaja i zaštite ljudskih prava. Dakle i u vanrednim situacijama, kada je zaštita života i zdravlja prvi prioritet, vladavina prava ne smije biti dovedena u pitanje. Ni u tim okolnostima država nije oslobođena svoje obaveze iz Konvencije o pravima djeteta da preduzme sve potrebne zakonodavne, administrativne, obrazovne i druge mjere i osigura ostvarivanje prava priznatih Konvencijom. Iako se Konvencija o pravima djeteta primjenjuje na svu djecu i u svim situacijama, uključujući i krizne situacije, pandemija COVID 19 predstavlja značajnu prijetnju ostvarivanju tih prava. Zbog činjenice da, u različitim kriznim situacijama nasilje ima tendenciju porasta, posebno je aktuelizovano ostvarivanje prava djeteta na zaštitu od različitih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja. Posljedice nasilja na razvoj i odrastanje djeteta mogu biti vrlo teške i dugotrajne, posebno u uslovima izolacije, kada su mogućnosti djece da zatraže zaštitu znatno umanjene. Pravo na obrazovanje, kao jedno od osnovnih prava djeteta, u uslovima održavanja nastave preko Interneta, ne samo da dovodi u pitanje učesće djece u školskom životu, kao važnom elementu svakog obrazovnog sistema već i pristup tom online sistemu za djecu koja imaju ograničen pristup tehnologiji i/ili internetu. Pandemija je prijetnja i u ostvarivanju prava djeteta na kontakte i druženja sa roditeljem sa kojim ne živi, pravo na informaciju, na zdravo odrastanje, na participaciju, na najbolji interes u svim aktivnostima koje se odnose na djecu. Odgovor društva na potrebe djece, u svim situacijama, u kriznim posebno, mora biti sveobuhvatan. To zahtijeva stalnu međusektorsku

saradnju, koordiniranu aktivnost stručnjaka različitih profila i zajedničko djelovanje u procjeni i utvrđivanju najboljeg interesa djeteta. Multidisciplinarni pristup i brza intervencija doprinosi i prevenciji težih posljedica na razvoj i odrastanje djeteta. Uprkos definisanim procedurama za saradnju, u praksi je koordinacija postupanja među sektorima i dalje izazov.

Aktivnosti unutar Centra za socijalni rad i intersektoralna suradnja tokom pandemije

Enda Pečenković Pavić, mr.soc.rada

Socijalni radnik,

Psihoterapeut,

JU Kantonalni centar za socijalni rad Kantona Sarajevo,

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

E-mail: enda.pecenkovic@gmail.com

Sažetak: Nerazmjerni učinak pandemije na mlade pogoršao je nejednakost i riskirao smanjenje obrazovnog i proizvodnog potencijala cijele generacije. Na mlade je posebno negativno uticalo zatvaranje škola, univerziteta i centara za obuku (ili rad istih u smanjenom obimu). Od izbijanja pandemije COVID-19 kroz rad, a u saradnji sa školama (dopisi) kroz komunikaciju sa učenicima i njihovom užom porodicom izvjesno je da su mladi naučili manje od početka pandemije zbog prelaska na online nastavu i učenje na daljinu. Situacija je još gora kada mladi koji žive na granici ili ispod granice siromaštva, a koji imaju manje ili nikako pristupa internetu, nedostatak opreme i ponekad nedostatak prostora kod kuće, te samu informatičku pismenost njih sami ili roditelja. Ovo naglašava velike digitalne podjele među mladima tj. prisupačnost obrazovanju i sl. Pandemija je stvorila i stvara više prepreka na tržištu rada i produžava prelaz iz škole u posao, što je posebno izraženo u kategoriji zemalja kao što je BiH. Naprijed navedene okolnosti nesumljivo utiču na mentalno stanje mladih, podložnost tjeskobi i depresiji, porastu nasilja kako među mladima tako i unutar porodice. Veliki broj mladih je već osjetio direktan uticaj pandemije, a svjedoci smo da je i veliki broj mladih ostao bez zaposlenja. Mnogi mladi radnici su bili zaposleni u djelatnostima koje su najviše pogođena pandemijom. Tržište rada se smanjuje. I u cilju iznalaženja i pružanja adekvatnog odgovora na pitanja i problem koje je prouzrokovao COVID-19 potrebno je dati mogućnost da se bolje čuju glasovi mladih. Da se uključe u donešenju odluka da iskažu svoje potrebe i ideje u poboljšanju politika i programa. Navedeno je samo moguće uz nastavak jačanja multisektoralne saradnje, kako bi se djeca i mladi zaštitili da im izgledi za zdravo odrastanje, obrazovanje i zapošljavanje trajno ostanu u krizi. To podrazumjeva integraciju na tržište rada onih koji su izgubili posao ili su doživjeli smanjenje radnog vremena, osiguravanje pristupa naknadama za osiguranje od nezaposlenosti, jačanje pristupačnosti obrazovanja i njegovog kvaliteta i mjere za jačanje njihovog mentalnog zdravlja- od psihosocijalne potpore do sportske aktivnosti.

Izazovi u bolničkom tretmanu djece i mladih tokom pandemije Covid-19 i šta je potrebno unaprijediti?

Prof. dr. sc. Albert John Sargent, dr. med.

Dječji i adolescentni psihijatar,

Zamjenik predsjedatelja za dječju i adolescentnu psihijatriju - Medicinski centar Tufts,

Profesor psihijatrije i pedijatrije - Medicinski fakultet Sveučilišta Tufts

Boston, Massachusetts, SAD

E-mail: Jsargent@tuftsmedicalcenter.org

Sažetak: Infekcija Covid-19 je vrlo zarazna, ali naizmjenično zarazna i uzrokuje potencijalno smrtonosnu bolest ili kronično oštećenje. Iako se mladi rijetko ozbiljno razbole, mogu prenijeti virus koji utječe na nastavnike, osoblje i članove obitelji koji rade s njima ili žive s njima. Bolničko

liječenje djece i mladih je pod značajnim pritiskom. Testiranje na virus je potrebno, a oni koji imaju pozitivan test moraju biti izolirani, i liječeni od strane osoblja koje nosi osobnu zaštitnu opremu (OZO), a posjetitelji također ograničeni i koji nose OZO. Zaražena djeca trebati će odgovarajuću medicinsku i psihijatrijsku njegu, ali također će morati biti izolirana od drugih, čak i ako osobno ne pokazuju simptome Covid-19. Možda će se smanjiti bolnički cenzus i možda će trebati izmijeniti organizaciju za svu djecu na jedinici. U psihijatrijskoj jedinici grupne terapije zahtijevat će socijalno distanciranje. Možda će trebati smanjiti vrijeme za rekreaciju čak i za djecu koja nisu pogođena. Osoblju će trebati pristup redovitim testiranjima, dovoljno osobne zaštitne opreme da se osjećaju sigurno, a morat će biti još brižniji i angažiraniji s pacijentima zbog promjena u bolničkoj rutini i organizaciji. Morat će se posvetiti veća pažnja svim stacionarima koji prepoznaju svoju dijagnozu i razloge za hospitalizaciju. To može biti izazovnije za djecu koja imaju značajne već postojeće poteškoće poput djece s autizmom, intelektualnim teškoćama, kroničnim dječjim bolestima i drugim neurorazvojnim poremećajima. Suradnja s resursima ambulantnog liječenja i podrška obiteljima koje se mogu suočiti s drugim stresorima bit će presudne prilikom planiranja otpusta. Ovaj će izlagač razgovarat će o tim pitanjima tijekom okruglog stola.

Uloga virtualnih medija u tretmanu djece i edukaciji stručnjaka

Dr. sc. Mirela Badurina i Sabina Zijadić Husić

Dječji i adolescentni integrativni psihoterapeuti,

Bosansko-hercegovačka integrativna dječja i adolescentna psihoterapijska Asocijacija,

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

E-maliovi: mirela.badurina@bhidapa.ba i sabina.zijadic.husic@bhidapa.ba

ključne riječi: virtualne krizne intervencije, tretman, edukacija, djeca, profesionalci

Sažetak: Interdisciplinarni terapijski centar BHIDAPA osnovan je 2018. Okuplja tim stručnjaka iz područja zdravstva i pratećih profesija - psihijatre, psihologe, psihoterapeute, pedagoga i okupacionog terapeuta.

Tijekom pandemije terapijski i edukativni centar nastavio je raditi online. S djecom, adolescentima i njihovim obiteljima održavali su se online psihoterapijski tretmani. Centar je uspio zadržati međusektorski i međuregionalni pristup u svom radu. Ovom prezentacijom prikazat će se rad našeg centra tijekom i nakon karantene te odgovor na krizu koju je naš centar napravio, kako bi pružio podršku profesionalcima na terenu. Ova je podrška zamišljena kao online edukacija o **Virtualnim kriznim intervencijama** za profesionalce koji rade u centrima za mentalno zdravlje, centrima za socijalni rad, školama i vrtićima (psiholozi, socijalni radnici, pedagozi). Edukacija se održavala online putem Zoom aplikacije, zbog brojnih polaznika iz cijele zemlje, a zbog njihovih različitih iskustava koja se nesebično podijelili sa nama, ova je edukacija obogatila jednako i nas i polaznike.

Prezentacija će također pokazati istraživanje provedeno na globalnoj razini o tome kako su profesionalci u mentalnom zdravlju radili svoj posao tijekom krize, te tokom i poslije karantene.

Cilj prezentacije je pokazati sve blagodati **telehealth-a**, kojeg slijedi online procjena, pregled, obrada i tretman.

Izgaranje na radu kod nastavnika prilikom rada u onlajn nastavi za vrijeme COVID-19 pandemije

Prof. dr. sc. Ivana Zečević

Psiholog, REBT psihoterapeut

Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet,

Katedra za psihologiju,

Banja Luka, Republika Srpska

E-mail: ivana.zecevic@ff.unibl.org

Ključne riječi: nastavničko sagorijevanje na radu, onlajn nastava, COVID-19 pandemija

Sažetak: Tokom drugog polugodišta školske 2019/2020. godine, u jeku prvog talasa COVID-19 pandemije, nastavni proces u BiH je privremeno prebačen u onlajn formu. Ova promjena je unijela dodatni stres i komplikacije u nastavnom radu. U skladu s tim, ovim istraživanjem smo pokušali utvrditi nivo sagorijevanja na radu kod nastavnika osnovnih i srednjih škola, prilikom rada u onlajn nastavi za vrijeme pandemije, na kraju školske godine. Uzorak je obuhvatio 1008 nastavnika iz Republike Srpske (BiH), najviše iz osnovnih škola (79.1%), uz nešto manji broj nastavnika koji rade u srednjim (16.8%) i osnovnim i srednjim školama (1.7%). Većina nastavnika su bili žene (83.5%), uz manji broj muškaraca (14.8%) i ispitanika koji nisu naveli rod (1.7%). Prosječan radni staž ispitanika je 13.76 (SD=9.67) godina. Nivo sagorijevanja je mjereno uz pomoć Kopenhagen inventara sagorijevanja (CBI), koji je prilagođen zadavanju u uslovima onlajn nastave. Stavke upitnika prvenstveno mjere različite attribute doživljaja umora i radne iscrpljenosti. Moguće vrijednosti skora sagorijevanja su normalizovane na raspon od 1 do 5. Od ranije je poznat prosjek CBI sagorijevanja kod nastavnika Republike Srpske, utvrđen na reprezentativnom uzorku (drugo polugodište školske 2017/2018. godine): $M=1.97$, $SD=0.52$. U odnosu na te normativne vrijednosti, prosječan nivo sagorijevanja kod nastavnika tokom pandemije, ustanovljen u ovom istraživanju, bio je statistički značajno viši: $M=2.96$, $SD=0.91$; $Z=60.72$, $p<.001$, $d=1.91$. Intenzitet ove razlike je moguće okarakterisati kao vrlo visok. Nisu utvrđene razlike u nivou sagorijevanja između nastavnika osnovne i srednje škole ($\eta^2=.002$, $p=.42$), niti je sagorijevanje bilo povezano sa godinama radnog staža ($r=-.01$, $p=.72$), uz samo neznatno veće skorove kod žena nego muškaraca ($t(989)=-2.22$, $p=.03$, $d=0.20$). Uz ogradu da se dostupne normativne vrijednosti odnose na sagorijevanje tokom polovine drugog polugodišta, a sagorijevanje za vrijeme pandemije je mjereno na kraju drugog polugodišta, nalazi ipak sugerišu veliki porast u nastavničkom sagorijevanju tokom onlajn nastave, u odnosu na klasični modalitet izvođenja nastave.

Značaj i mogućnosti organizovanja fizičke aktivnosti djece i mladih tokom pandemije sa posebnim osvrtom na djecu sa umanjenim sposobnostima

Prof. dr. sc. Kada Delić Selimović

Izvršna direktorica specijalne olimpijade,

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

E-mail: so_bih@yahoo.com

Ključne riječi: strategija, treninzi, takmičenja, osobe sa umanjenim sposobnostima, covid 19

Sažetak: Izbijanje pandemije COVID – 19 uticalo je na iznenada i dramtičan način sa do sada nevidenim uticajem na zdravlje i svakodnevni život građana Bosne i Hercegovine, pogotovo osoba sa invaliditetom.

Misija Specijalne olimpijade je omogućiti cjelogodišnju sportsku pripremu i sportska takmičenja u raznim olimpijskim sportovima za djecu i odrasle s intelektualnim teškoćama, pružajući im tako

konstantne prilike za razvoj fizičke spremnosti, za pokazivanje hrabrosti, doživljavanje radosti, za sudjelovanje u dijeljenju darova i vještina te sklapanje prijateljstava s njihovim obiteljima, drugim specijalnim olimpijcima i zajednicom.

Sport je i dalje primarni način kojim Specijalna olimpijada ostvaruje promjenu, uz djelovanje u zdravstvu koje je postalo ključno za našu misiju. Posljednjih godina ostvaren je značajan napredak. UN-ova Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (UNCPRD) i Svjetski izvještaj o invaliditetu Svjetske zdravstvene organizacije pomogli su promijeniti pogled na osobe s invaliditetom kao socijalne slučajeve i prikazati ih kao ravnopravne članove društva koji bi trebali biti što je moguće više samostalni. Specijalna olimpijada BiH je jedina akreditovana sportska organizacija koja sprovodi programe za osobe sa intelektualnim teškoćama i odgovorna je za sprovođenje Strategije razvoja Specijalne olimpijade BiH koja pruža odgovor na pitanje “gdje želimo da idemo, kamo ćemo stići. U vremenu pandemije corona virusa Covid 19 – obustavljeni su svi trenajni procesi i takmičenja, pa tako i aktivnosti Specijalne olimpijade. Međutim, u saradnji sa specijalnim sportskim klubovima, dnevnim centrima, zavodima i u udruženjima uspješno su sprovedeni online treninzi i takmičenja,

Na online treninzima učestvovali su takmičari iz naših udruženja. Neke online treninge vodili su treneri, a neke roditelji i mladi lideri. Ali početkom juna ove godine sprovedena su i takmičenja i zdravstveni programi po Kalendaru takmičenja SOBiH za 2020. Takmičenja koja su organizovana su: Državno prvenstvo Specijalne olimpijade u košarci, Sportske igre Oaze i Specijalne olimpijade, Prijateljsko takmičenje Parallel. Državno prvenstvo u stonom tenisu. Organizovan je i zdravstveni porodični i zdravstveni program. Specijalna olimpijada vrlo ozbiljno shvaća zdravlje svojih sportaša, obitelji, volontera i trenera. Potpuno se slijede smjernice WHO-a, CDC-a i lokalnih zdravstvenih vlasti kako bi se uspostavile politike i postupci koji će umanjiti uticaj svake prijetnje zdravlju i sigurnosti naših sportaša.

Značaj supervizije stručnjaka tokom i poslije pandemije

Mr. sc. Joanna Hewitt Evans

UKCP Gestalt psihoterapeut,

EAIIP integrativni psihoterapeut, supervisor, internacionalni trener

Privatna praksa,

Leicester, Ujedinjeno Kraljevstvo

E-mail: joannahewittevans@gmail.com

Sažetak: Supervizija je značajna u bilo koje vrijeme u pomaganju terapeutima da zaumu meta poziciju svog rada. Trebamo superviziju kao sigurno mjesto za reflektiranje, emocionalno, teoretski i u smislu afekta, kako bismo mogli biti sigurni i zaštititi svoje klijente, podržavajući ih da upravljaju svojim životima i krenu naprijed na najbolji mogući način.

Pandemija je postavila izazove pred cjelokupno društvo, posebno one koji su fizički ili emocionalno ranjivi. Terapeuti i supervizori su se suočili sa posebnim izazovima u premještanju svoje prakse online, radeći sa maskama i noseći se sa vlastitom anksioznošću i reakcijama zajedno sa reakcijama svojih klijenata. Strahovi nastali zbog neizvjesnosti i gubitka kontakta su također okidači za prijašnje traume i obrasce preživljavanja. Svi doživljavamo veće nivoe izolacije, ograničenja, isključivanja, gubitka i straha od gubitka. Stoga je supervizija od posebnog značaja.

Ova prezentacija je bazirana na mojim ličnim potrebama za supervizijom tokom pandemije kao i na mom iskustvu superviziranja psihoterapeuta širom Evrope. Takođe sam provela malo istraživanje sa terapeutima i supervizorima pitajući ih kako je pandemija utjecala na njihovu praksu, kao i o

njihovim specifičnim potrebama od supervizije ili kao supervizora u odnosu na rad u ovom periodu. Svi intervjuirani terapeuti i supervizori su, kao i ja, radili iz odnosne razvojne perspektive.

U ovoj prezentaciji ću iznijeti svoje zaključke, ali i to kako je ovo i za mene bio izazovan period. Izuzetno sam zahvalna za podršku i kontakte koji su omogućeni kroz moju ličnu superviziju. Iz polivagalne perspektive pomoglo mi je da ostanem regulirana i da budem u granicama tolerancije, te da budem u stanju da pružim podršku drugima.

praktični primjeri

Ljutnja – najviše neshvaćena od svih emocija

Mr.sc. Jon Blend

Psihoterapeut za djecu, adolescente i odrasle,

Klinički supervisor i međunarodni trener,

Gazebo School,

London, Ujedinjeno Kraljevstvo

E-mail: jon.blend335@gmail.com

Gljučne riječi: Ljutnja, bijes, Oaklander, projektivna umjetnost, sadržavanje

(Bilješka: sadržaj je baziran na kliničkoj praksi autora informirana teorijom Dr. V. Oaklander.)

Sažetak: *“Svako se može naljutiti – to je lako, ali biti ljut na pravu osobu, u pravoj mjeri, u pravo vrijeme, zbog pravog razloga i na pravi način – to nije u svačijoj moći i nije lako.”* Aristotel

Eminentna dječja i adolescentna psihoterapeutkinja Violet Oaklander opisuje Ljutnju kao ‘najneshvaćeniju’ od svih emocija koja dobija ‘loš publicitet’. Za Ljutnju se često pogrešno misli da neizbježno vodi ka nasilju. Ljutnja je zapravo samo energija, ni dobra ni loša; osjećaj Ljutnje je univerzalno iskustvo, iako ono kako je doživljavamo, razumijemo i nosimo se s njom (ili ne) značajno varira od osobe do osobe. Ovo izlaganje istražuje prirodu Ljutnje – šta je ona, kako se osjeća u tijelu i šta se može učiniti kako bi pomogli mladim ljudima da na siguran način izraze i sadrže snažna osjećanja kroz mješavinu direktnog i osobnog izražavanja. Kada Ljutnja može biti ispražnjena sigurno i produktivno sa svjesnošću, djeca i adolescenti se osjećaju osnaženo, učeći kako da procijene i preuzmu odgovornost za svoj bijes umjesto da se osjećaju uplašeni i kontrolirani bijesom. U preuzimanju odgovornosti za lična osjećanja i odgovore na ovaj način djeca otkrivaju da njihov nivo uzbuđenja opada, pomažući im da se ponovo povežu sa mirnijim mjestom unutar sebe.

Oлакšavanje ovog rada na siguran i prikladan način zahtijeva aktivan dijalog s nekim, najčešće terapeutom, ko je u dovoljnoj mjeri razriješio vlastite probleme sa bijesom. Ovo posljednje je bitno kako bi se moglo pružiti efikasno sadržavanje i vođenje neophodno da pomogne ranjivim mladim klijentima da istraže svoje brige u vezi sa Ljutnjom. Predložen je pristup psihoterapijske projektivne umjetnosti (prema Oaklander) koji dobro pazi na tempo, značenje i kontekst.

Priče djece i mladih: neizvjesnost i gubici u krizi

Doc. dr. sc. Bruna Profaca

Klinički psiholog,

Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba,

Zagreb, Hrvatska

E-mail: bruna.profaca@poliklinika-djeca.hr

Gljučne riječi: COVID-19, djeca, neizvjesnost, gubici, klinički rad

Sažetak: Djeca se razlikuju po svojim karakteristikama, broju teških iskustava tijekom odrastanja i dostupnosti podrške bliskih osoba. Međutim, uz sve razlike, kod većine djece je određena, blaža razina uznemirenosti očekivana uz pandemiju COVID-19, koju, unatoč široko rasprostranjenom shvaćanju, ipak točnije možemo imenovati kao *“novo nenormalno”*. I djeci i odraslima nedostaje normalnost, tuguju za njom, ma koliko ona općenito nije ista za sve. Iako su neke skupine djece

ranjivije i pokazuju veću anksioznost i brigu za vlastitu dobrobit i zdravlje bliskih ljudi, postoje pokazatelji kako je većina djece osjetljiva na nesigurnost sadašnjeg razdoblja.

Uz različite druge rizike, dva su bitna aspekta sadašnje zdravstvene krize koja narušavaju temeljnu potrebu djeteta i mlade osobe za sigurnošću: neizvjesnost i različiti gubici bitni za odrastanje.

Znamo da će sposobnost pojedinca da tolerira neizvjesnost utjecati na način njegovog nošenja sa situacijom. Kod djece, koja zbog svojih razvojnih karakteristika, imaju nedovoljno razvijene mehanizme suočavanja, svakako je važno pomoći im, osobito ako pokazuju izraženije reakcije na neizvjesnost i gubitke (jednostavne i složene) i doživljavaju kako “svijet nije sigurno mjesto”. Kroz prikaz primjera kliničkog rada s djecom, ali i obiteljskih intervencija, razmotrit će se one strategije koje olakšavaju suočavanje sa stresom, razvijaju toleranciju na neizvjesnost i potiču otpornost, ali i pružaju podršku djeci i razumijevanje za sve ono što doživljavaju (tugu zbog gubitaka, strah, anksioznost i dr.).

Prikaz slučaja – “Spasite me od sebe same”

Katarina Višić, dr. med.

RE&KBT psihoterapeut,

Integrativni dječji i adolescentni psihoterapeut pod supervizijom,

Osnivač centra za psihoterapiju i psihološko savjetovanje,

Beograd, Srbija

E-mail: drkatarinavistic@gmail.com

Ključne riječi: Prepsihotična anksioznost, pokušaj suicida, parasuicidalno ponašanje

Sažetak: U ovoj studiji prikazan je psihoterapijski rad sa četrnaestogodišnjom devojčicom, započet pre godinu dana, a pošto je školski psiholog alarmirao roditelje da je devojčica pokazala razrednom starešini oprostajno pismo i navela da je pokušala suicid. Pre psihoterapijskog tretmana obavljen je psihijatrijski pregled, i preporučena farmakoterapija i individualna i porodična psihoterapija za devojčicu i porodicu. Devojčica je u prvom susretu upadljivo našminkana, ošišana i odevena, drži majku za ruku i odbija da se odvoji od nje i ostane sama u čekaonici. Žali se na strah koji ima karakter prepsihotičnog: plaši se da će je muškarci na ulici ili u autobusu napasti nožem ili silovati, plaši se da ostane sama u sobi ili stanu, jer bi neko mogao da uđe kroz prozor i povredi je fizički ili seksualno, plaši se da je neko gleda kroz kameru mobilnog telefona i sl. Eksperimentiše sa svojom seksualnošću i ulazi u veze sa oba pola. Tokom šest meseci intenzivnog tretmana pokazuje izrazitu afektivnu nestabilnost i impulsivnost, a roditelji nemoć i nedoslednost u postavljanju granica. Posle trećeg pokušaja suicida i parasuicidalnih ponašanja u vidu rizičnih seksualnih kontakata sa nepoznatim starijim muškarcima, indikovana je hospitalizacija. Tokom četvoronedeljne hospitalizacije i promene farmakoterapije, postignuta je stabilizacija afekta i redukovana impulsivnost kod devojčice, poboljšane su roditeljske kompetencije, a potom nastavljen tretman individualno i porodično.

“Kreativni terapeuti ili kreativna djeca?” – Online terapija tokom pandemije

Corina Elena Antoaneta Levu

Obiteljski psihoterapeut,

Integrativni dječji i adolescentni psihoterapeut

Voditeljica Odjela za dječju psihoterapiju pri Udruzi za integrativno istraživanje, savjetovanje i psihoterapiju (ACCPI)

Temišvar, Rumunjska

E-mail: 35corinajoy@gmail.com

Ključne riječi: dječja psihoterapija, internetsko okruženje, pandemija, internetske intervencije, kreativnost

Sažetak: Dječja psihoterapija temelji se uglavnom na savezu i odnosu koji mi kao terapeuti imamo s djetetom, a nadalje i na intervencijama izvedenim iz igre koje djetetu omogućuju otvorenost u razgovoru s psihoterapeutom. Sadašnja pandemija prisilila je psihoterapeute da rade sa svojim klijentima na drugačiji način, postaju kreativniji i prilagođavaju se ovoj situaciji. Ali tko je najkreativniji: psihoterapeut ili dijete?

U ovom izlaganju autorica će podijeliti svoje profesionalno iskustvo tijekom ove pandemije, načine na koje je terapeut promijenio pristup korištenjem internetskih intervencija i alata kako bi terapijski postupak održao na istim standardima i učinkovitosti.

Stvari koje djeca obično rade uvijek su im pri ruci, bez obzira na socijalni kontekst. Psihoterapeuti se trebaju osjećati ugodno radeći u svim mogućim situacijama i po mogućnosti imati sposobnost razmišljanja izvan okvira. Postoji puno internetskih alata koji se mogu prilagoditi za rad s djecom, pa čak i postati standardne internetske intervencije, ako psihoterapeut kreativno koristi mrežno okruženje. Mnogo je puta dijete ono koje terapeuta tjera da shvati da je kreativni um djeteta najbolji resurs koji možemo koristiti.

Nadalje, internetsko okruženje prilika je za psihoterapeuta da cijeloj obitelji pristupi na drugačiji, čak učinkovitiji način od tradicionalnog. Stoga se čini da su fleksibilnost, kreativnost i želja psihoterapeuta za prilagodbom internetskom okruženju faktori koji terapijski proces čine uspješnim.

Mentalno zdravlje adolescenata u doba izolacije u Kantonu Sarajevo

Mr. sc. Elma Omersoftić

Psihologinja u osnovnoj školi,

Psihoterapeutkinja Transakcione analize

Osnovna škola "Edhem Mulabdić"

Osnovna škola "Alija Nametak"

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

E-mail: eomersoftic@yahoo.com

Gljučne riječi: pandemija, anketiranje, mentalno zdravlje, procjena potreba, mladi adolescenti

Sažetak: U okviru programa sekundarne prevencije koji se provodi u Kantonu Sarajevo, a u cilju procjene mentalnog zdravlja učenika i njihovog načina nošenja sa stresom u uslovima krizne situacije, odnosno pandemije Covid-a 19, u jednoj osnovnoj školi provedeno je anketiranje učenika u aprilu, 2020. godine na uzorku od 90 učenika. Anketa se sastojala od 5 pitanja otvorenog tipa (Na primjer "Ko ti pruža podršku u vrijeme izolacije?"). Rezultati anketiranja poslužili su kao polazna tačka kada je u pitanju procjena potreba djece u vrijeme izolacije, kako bi se poduzele određene intervencije u okviru škole u odnosu na to. Anketa je provedena tokom časova Odjeljske zajednice, online, putem školske platforme "Google classroom". Rezultati upućuju na to da je djeci najveći stres predstavljala online nastava, testovi i zadaće, iako su odgovori šaroliki. Odgovore treba tumačiti sa oprezom, s obzirom da je mali uzorak djece bio uključen u anketiranje i pitanja nisu bila objektivnog tipa. Značaj ovog anketiranja, osim što nudi određene odgovore, se ogleda u tome da je 90 učenika tokom izolacije i online nastave, imalo priliku razgovarati o svojim potrebama i emocijama sa psihologom škole ili svojim razrednikom.

Korištenje Violet Oaklander modela tokom pandemije

Dr. sc. Karen Hillman Fried

*Klinički i primijenjeni psiholog,
Bračni i obiteljski psihoterapeut,
Direktorica K&M Centra,
Santa Monica, California, SAD
E-mail: karenfried@kandmcenter.com*

Gljučne riječi: Gestalt dječja terapija, Oaklander trening

Sažetak: Violet Oaklander liječila je bezbroj djece i obučila tisuće terapeuta širom svijeta. Njena knjiga Prozori u svijet naše djece, prevedena je na 14 jezika, i dalje je biblija Geštalt terapije s mladim osobama, vodeći terapeute da ih angažiraju i prosvijetle kroz razvojno prilagođena projektivna umjetnička djela i igre. Ne samo bezvremenski i univerzalan, njezin model stoji na kušnji ove pandemije. Ova prezentacija detaljno opisuje profesionalno iskustvo virtualnog korištenja njezinog pristupa.

COVID-19 prisiljava djecu da pohađaju školu i da se družu online, onemogućavajući uobičajena mjesta za akademsko i emocionalno sazrijevanje. Smjernice "Just For Now" omogućavaju terapeutima da preoblikuju i iskoriste ovu izolaciju putem virtualnih platformi. Projektivne vježbe Oaklander prenose izvanredno dobro, unatoč tome što koriste svih pet osjetila, pokret, osjećaje i misli, mogu se učinkovito provoditi, dijeliti i istraživati online.

To ne bi trebalo iznenaditi, jer srž zasluga Gestalt terapije s djecom jest njezina snaga u borbi protiv njihove opažene izolacije otkrivanjem i integriranjem osjetilnog, fizičkog, emocionalnog i intelektualnog selfa. Projektivne tehnike omogućavaju djeci pristup i izražavanje osjećaja te jačanje osjećaja selfa kroz zamišljanje, stvaranje i prosuđivanje svog "uklapanje" u te slike.

Doista, uspjeh beskontaktnih tehnika Oaklander proizlazi iz njezinog stava da djeca ulaze u terapiju upravo kako bi riješila poteškoće u kontaktu - unutar sebe i između sebe i drugih - i lošeg osjećaja selfa, vidljivoga u slaboj svijesti o tijelu, emocijama i mislima. Stoga se model naglašeno obraća njihovom iskustvu izolacije.

Uz to, formati telezdravstva omogućavaju terapeutima da nadgledaju klijente u njihovim "prirodnim staništima". Ovaj pojačani fokus vješto prati različite razine energije i otpornosti na bolni materijal, dok terapeuti rade na jačanju dječjeg kontakta i selfa povećavajući njihovu svijest o tijelu i osjećajima; sposobnost donošenja izbora; definicija kroz samo-izjave; posjedovanje projekcija; te aktiviranje razigranosti i mašte.

Izazovi rada Poliklinike za zaštitu mentalnog zdravlja djece i mladih OBD u vrijeme Covid-19 pandemije

Silva Capurso, mag.nov.

*Savjetnica Poliklinike za zaštitu mentalnog zdravlja djece i mladih Opće bolnice Dubrovnik
Dubrovnik, Hrvatska
E-mail: silva.capurso@hrt.hr*

Sažetak: Poliklinika za zaštitu mentalnog zdravlja djece i mladih Opće bolnice Dubrovnik kao samostalna jedinica koja se bavi zaštitom mentalnog zdravlja, ponašajnim problemima i mentalnim teškoćama djece i mladih i ranom intervencijom, počela je u Općoj bolnici Dubrovnik s radom u travnju 2019. godine. Okuplja tim stručnjaka iz područja zdravstva i pomagačkih struka – psihijatre, psihologe, edukacijske rehabilitatore, fonetičare, logopede i radne terapeute, kao i stručnjake koji se bave senzoričkom.

Rad psihologa u prvoj godini temeljio se na dijagnostici i terapiji poremećaja u ponašanju djece i mladih, te najčešće dijagnostici poremećaja iz spektra autizma.

Pojavom pandemije Covid-19 i lockdowna od ožujka do svibnja 2020., svi hladni pogoni, uključujući i Polikliniku za zaštitu mentalnog zdravlja djece i mladih prestali su s redovitim radom, kao i dijagnostičkim i terapijskim postupcima. Tijekom svakodnevnih dežurstava nastavljene su savjetodavne terapije, u lokalnim glasilima objavljivanje su preporuke o načinima nošenja sa stresnim situacijama uzrokovanim pandemijom, kao i terapijske vježbe koje roditelji mogu s djecom provoditi kod kuće. Dijagnostički postupci u tom se razdoblju nisu provodili. Otvaranjem Poliklinike 4. svibnja 2020. nastavljen jer redoviti rad, a uočene su povećane potrebe za terapijskim postupcima psihologa kada je riječ o mentalnim i ponašajnim teškoćama djece i mladih. To predstavlja novi izazov u radu i u predstojećem razdoblju, budući da postoji ponovna mogućnost zatvaranja sustava, a potrebe za terapijskim postupcima su povećane i iziskuju osmišljavanje novih metoda rada u posve drugačijim uvjetima.

Program sekundarne prevencije neprihvatljivih oblika ponašanja i zaštite učenika u vrijeme pandemije

Maja Tursunović

Menadžerica projekta,

Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu,

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

E-mail: mtursunovic@cprc.ba

Glavne riječi: prevencija, djeca u riziku, tretman, inter-sektorski pristup, pandemija

Sažetak: Program "Pravda za svako dijete" se u suradnji sa UNICEF-om BiH implementira od 2016. godine. U novembru 2019. godine je započela implementacija druge faze projekta i ona predstavlja nadogradnju zasnovanu na prethodnim učenjima, a s ciljem daljnjeg jačanja kapaciteta ključnih sudionika u procesu.

Ključne aktivnosti projekta obuhvaćaju: zagovaranje za usvajanje pod-zakonskih akata i usvajanje obavezne i kontinuirane edukacije nastavničkih vijeća i stručnih službi škola, uspostavljanje timova za monitoring i podršku, prikupljanje pozitivnih praksi i identifikaciju izazova u pravcu njihovog rješavanja te jačanje referalnih mehanizama na lokalnom i kantonalnom nivou.

U periodu do početka pandemije, identifikacija djece u riziku pokazala je da se nešto više od svakog drugog djeteta nalazi u niskom riziku (58,5%), svako četvrto dijete u srednjem (25,5%) dok je svako šesto identificirano dijete bilo u visokom riziku.

Kada govorimo o tretmanu ove djece, 80% njih je bilo uključeno u neki od tretmana (grupni, individualni u školi ili individualni u zajednici).

U martu 2020. godine uslijed vanrednog stanja izazvanog pandemijom Covid -19, nastava se počela odvijati putem online platformi. Imajući u vidu činjenicu da je Program sekundarne prevencije osigurao poznavanje etiologije rizika koji djecu dovode u stanje ranjivosti, Timovi za podršku školama i tehničku superviziju su već u drugoj sedmici organizirali hitni sastanak i dogovorili da primjena Programa mora biti nastavljena uz obavezno prilagodavanje novonastaloj situaciji. Ovo je značilo da djeca koja su identificirana u prethodnom periodu moraju imati kontinuiranu podršku. Također, utvrđeno je da poseban akcent treba staviti i na svu ostalu djecu, koja u vanrednoj situaciji, mogu doći u rizik.

Imajući sve navedeno u vidu, odlučeno je da se provedba Programa nastavi primjenom online metoda s fokusom na djecu u tretmanu, identifikaciju nove djecu, ali i pružanje podrške roditeljima, nastavnicima i stručnim službama škola koji su, kao i sama djeca, bili izloženi dodatnom stresu.

plenarni predavači -biografije-

Prof. dr. sc. Dubravka Kocijan Hercigonja, dr. med., neuropsihijatar, psihoterapeut

Redovita profesorica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, neuropsihijatar, subspecijalist dječje i adolescentne psihijatrije, psihoterapeut, u mirovini. Rođena 1938. u Pleškovcu, Čakovec. Diplomirala na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (1962.), magistrirala (1975.), doktorirala (1979.), naslov disertacije: "Analiza uzročnih faktora koji dovode do psihičkih promjena kod osoba oboljelih od epilepsije". Radila u psihijatrijskoj bolnici Jankomir gdje je osnovala prvi Centar za autizam u bivšoj Jugoslaviji. Bila je savjetnica Vlade Republike Hrvatske i nositelj psihosocijalnog programa pomoći žrtvama rata. Osnovala Centar za mentalno zdravlje u Bolnici za dječje bolesti. Voditelj nacionalnog Centra za psihotraumu i Centra za poremećaje uzrokovane stresom. Sada radi u vlastitoj Poliklinici Kocijan-Hercigonja. Publicirala 66 radova. Autorica i koautorica 14 knjiga, 19 poglavlja u knjigama. Neke od najznačajnijih nagrada: Nagrada za životno djelo za promicanje prava djeteta (2008.); naziv Laureata za doprinos psihoterapiji u Hrvatskoj (2008.); orden za hrabrost Katarina Zrinski. Redovita članica AMZH od 1983. Predsjednica je Europske interdisciplinarne asocijacije za terapiju djece i adolescenata (EIATSCYP).

Dr. sc. Mirela Badurina, Gestalt psihoterapeut, Dječji i adolescentni psihoterapeut

Mirela Badurina, doktor zdravstvenih znanosti, geštalt psihoterapeut i dječji i adolescentski integrativni psihoterapeut, rođena je 1968. godine u Sarajevu. Posljednjih dvadeset pet godina svoj profesionalni i akademski razvoj usmjerava na područje očuvanja zdravlja i dobrobiti djece i mladih. Izlagač je na brojnim domaćim i međunarodnim kongresima i konferencijama, na teme zaštite zdravlja, prava i interesa djece. Autor i koautor je niza znanstvenih i stručnih radova. Europski je certificiran psihoterapeut. Osnivač je i direktorica Asocijacije BHIDAPA-e u sklopu kojeg djeluju tri centra: europski akreditirani edukacijski programi iz područja dječje i adolescentne integrativne psihoterapije i savjetovanja, Interdisciplinarni terapijski centri za zaštitu zdravlja djece, mladih i obitelji, te znanstveno-stručni istraživački centar. Predsjednica je organizacijskog odbora Internacionalnog Kongresa dječje i adolescentne psihoterapije i urednica Interdisciplinarnog časopisa za psihoterapiju. Sretno je udata i majka je dvoje djece.

Prim. Goran Čerkez, dr. med., zamjenik federalnog ministra zdravstva

Na funkciji pomoćnika u Federalnom ministarstvu zdravstva, više od dvadeset godina iskustva u oblastima javnoga zdravlja, razvoja politika i strategija, te službi u zajednici. Specijalizirao na temi razvoja mentalnoga zdravlja u BiH. Goran Čerkez je vodio reformu mentalnoga zdravlja u Bosni i Hercegovini, kao i uspostavu službi za zaštitu mentalnoga zdravlja u zajednici kao direktor projekta Svjetske banke u BiH. Učestvovao u izradi akcionog plana za mentalno zdravlje Svjetske zdravstvene organizacije kao jedini ekspert iz regiona jugoistočne Europe. Radio na strategiji mentalnog zdravlja u BiH, razvoju standarda i normative za centre mentalnog zdravlja, razvoju akreditacionih standarda, na procesima uvođenja koordinirane brige i okupacione terapije u mentalnom zdravlju, na izradi vodiča za psihosocijalnu podršku u katastrofama, izradi matrice za prepoznavanje rizika od nasilja kod školske populacije, prevenciji nasilja, kao i na nizu drugih aktivnosti u oblasti mentalnog

zdravlja. Radio sa IOM-om i Ministarstvom odbrane BiH na uvođenju psihologa u oružanim snagama. Zadnjih osam godina koordinira projekat mentalnoga zdravlja u Bosni i Hercegovini, koji implementira XY, a podržava Švicarska vlada. Goran Čerkez je pozvani predavač na teme razvoja službi u zajednici za mentalno zdravlje na Medicinskom fakultetu u Sarajevu, ljetnim školama za zdravstveni menadžment u organizaciji Centra za mir Ujedinjenih nacija, ljetnoj školi za socijalne radnike u Dubrovniku, te na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije na temu vršnjačkog nasilja. Predavao je i na Tjednu razvoja ljudskih resursa u Svjetskoj Banci. Kao ekspert za mentalno zdravlje radio sa Svjetskom Bankom, WHO, IOM i Vijećem Europe, ITF, UNICEF-om, UNFP-a, Harvard Refugee Trauma, Zdravstvenom mrežom Jugoistočne Europe, kao i sa mnogim NVO. U oblasti mentalnog zdravlja u region Jugoistočne Europe u okviru Pakta Stabilnosti, bio član izvršnog odbora projekta "Jačanje socijalne kohezija kroz razvoj mentalnoga zdravlja". Više od 15 godina predstavlja Bosnu i Hercegovinu u Mreži Jugoistočne Europe gdje je tri godine bio predsjedavajući izvršnoga odbora. Nosilac priznanja Počasnog člana društva Psihologa FBiH. Za doprinos razvoja kvalitete u zdravstvu, razvoja akreditacionih standarda u mentalnom zdravlja koju dodjeljuje AKAZ, te priznanje za razvoj zdravstva u Republici Moldaviji. Nosilac priznanja za razvoj regionalne suradnje u Jugoistočnoj Europi.

Dr. sc. Rownak Khan, predstavnik Unicefa BiH

Rownak Khan je šefica predstavništva UNICEF-a u Bosni i Hercegovini sa sjedištem u Sarajevu. Na ovoj poziciji, odgovorna je za planiranje, koordinaciju i evaluaciju širokog spektra programa UNICEF-a u BiH. Prije nego što je imenovana za predstavnicu UNICEF-a u BiH, dr Khan je bila zamjenica predstavnika UNICEF-a u Nepal, pružajući strateške smjernice, vodstvo, implementaciju i monitoring programa koje podržava UNICEF, uključujući humanitarne aktivnosti. Takođe je radila u Programskom odjelu UNICEF-a u sjedištu UNICEF-a u New Yorku, vodeći zajednički globalni program UNICEF-a, Svjetske zdravstvene organizacije i UNFPA za eliminaciju neonatalnog tetanusa, te u Programu za eradikaciju polija, kao i u provedbi programa za zdravstvo i ishranu u UNICEF-u u Afganistanu. UNICEF-u se prvi put pridružila 1996. godine na poziciji programskog službenika u Daki, u Bangladešu. Dr. Khan je državljanka Bangladeša. Magistrirala je javno zdravstvo u Londonu, na London School of Hygiene and Tropical Medicine, a diplomirala medicinu na Dhaka Medical College u Bangladešu.

Prof. dr. sc. Mirjana Graovac, dr. med., dječji i adolescentni psihijatar, psihoterapeut

Specijalist psihijatrije, subspecijalist dječje i adolescentne psihijatrije. Edukacije – dječja i adolescentna psihoterapija i grupna analiza. Godine 2003. na Medicinskom fakultetu u Rijeci odbranila doktorsku disertaciju sa temom "Stilovi suočavanja sa stresom tijekom srednje faze adolescencije kod srednjoškolaca". Osnivač i pročelnik Zavoda za dječju i adolescentnu psihijatriju pri Klinici za psihijatriju KBC Rijeka od 1998. godine. Izvanredni profesor na Katedri za psihijatriju i psihološku medicinu Medicinskog fakulteta u Rijeci i Fakulteta zdravstvenih studija u Rijeci (preddiplomski, diplomski i poslijediplomski studiji). Predavač na Poslijediplomskom studiju iz dječje i adolescentne psihijatrije na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Edukator u programima integrativne psihoterapije djece i adolescenata u Zagrebu (pri Hrvatskoj interdisciplinarnoj terapijskoj udruzi za djecu i mladež HITUDIM), Zadru (pri Centru za psihoterapiju, edukaciju i savjetovanje Psihika) i Sarajevu (Institut za dječju i adolescentnu psihoterapiju - BHIDAPA). Područja interesa: dječja i adolescentna psihijatrija i psihoterapija; psihodrama kao terapijska tehnika. Uža područja interesa: razvoj identiteta i patologija identiteta, depresivni poremećaji djece i adolescenata, poremećaji hranjenja, poremećaji vezani uz stres i traumatizaciju kod djece i adolescenata, obitelj i dijete/adolescent s psihičkim/razvojnim poteškoćama.

Prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander, klinički psiholog, psihoterapeut

Ravnateljica Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba trideset se godina svoje karijere bavi djecom. Kao dječji psiholog u Klinici za dječje bolesti Zagreb često se susretala sa zlostavljanom i zanemarivanom djecom koja nisu imala potrebnu zaštitu odraslih. Stoga je bila među prvima koji su početkom '90-tih godina u Hrvatskoj prepoznali ovu problematiku te joj je posvetila svoj daljnji rad. Osnivačica je savjetodavne linije za zlostavljanu i zanemarenu djecu "Hrabri telefon" te inicijator osnivanja Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, koju je Vijeće Europe prepoznalo kao model dobre prakse i tako predstavilo u UN-u. Dobitnica je brojnih priznanja za svoj rad, među kojima se ističe nagrada multidisciplinarnom timu Poliklinike koju joj je dodijelilo Međunarodno udruženje za prevenciju zlostavljanja i zanemarivanja djece (ISPCAN) 2008. godine. Uz stručni rad aktivno se bavi i znanstvenim radom te je objavila i na međunarodnim skupovima prezentirala brojne znanstvene i stručne radove. Objavljuje knjige, priručnike i brošure namijenjene roditeljima, djeci i stručnjacima. Posebno je posvećena prenošenju svojih znanja i iskustava budućim stručnjacima kao profesorica na Filozofskom fakultetu u Osijeku i Hrvatskim studijima u Zagrebu. Stalni je sudski vještak za zlostavljanu i zanemarenu djecu.

Prof. dr. sc. Albert John Sargent, dr. med., pedijatar, psihijatar, psihoterapeut

Nacionalni lider u razvoju sustava skrbi za djecu s značajnim zdravstvenim problemima u ponašanju. Voditelj je Odjela za dječju i adolescentnu psihijatriju i ravnatelj programa boravka djece u psihijatriji u Tufts Medical Centru. Profesor psihijatrije i pedijatrije na Medicinskom fakultetu Sveučilišta Tufts. Dr. Sargent je kliničar u Projektu pristupa dječjoj psihijatrijskoj klinici u Massachusettsu, a član je Massachusetts Children's Behavioral Health Advisory Council. On je također bio predsjednik Američke akademije obiteljske terapije. Dr. Sargent je ovlašten za rad u oblasti pedijatrije, psihijatrije, te dječje i adolescente psihijatrije.

Prof. dr. sc. Esmira Avdibegović, dr. med., neuropsihijatar, psihoterapeut

Neuropsihijatar, doktor nauka, vanredni profesor Univerziteta u Tuzli. Rođena je 1957. Diplomirala je 1981. na Medicinskom fakultetu u Sarajevu. Specijalizaciju iz neuropsihijatrije završila je 1991. godine u Sarajevu. Na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Tuzli pohađala je poslijediplomski studij, magistrirala iz područja suicidologije a doktorirala na temu iz oblasti mentalnog zdravlja žena. Subspecijalista je socijalne psihijatrije. Završila je izobrazbu za grupnog analitičara pri Institutu za grupnu analizu u Zagrebu. Radi kao psihijatar i grupni analitičar na Klinici za psihijatriju Univerzitetskog kliničkog centra u Tuzli. Predaje na Medicinskom, Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu i Odsjeku za socijalni rad Filozofskog fakulteta Univerziteta u Tuzli. Objavila je više naučnih i stručnih radova, te nekoliko poglavlja u knjigama iz oblasti psihijatrije i neurologije. Član je nekoliko psihijatrijskih i psihoterapijskih udruženja. Angažirana je u procesima reforme službi mentalnog zdravlja u BiH, osnaživanju korisničkih organizacija, a kroz nevladine organizacije u pružanju podrške i pomoći žrtvama i preživjelim genocida, torture i ratne traume u Bosni i Hercegovini.

Prof. dr. sc. Elmedin Muratbegović, kriminolog

Prof. dr. sc. Elmedin Muratbegović rođen je u Sarajevu 1972. godine. Redovni je profesor Fakulteta Kriminologije na Univerzitetu u Sarajevu. Elmedin Muratbegović pružao je usluge kao istraživač, ekspert ili konsultant u brojnim domaćim i međunarodnim kako vladinim tako i nevladinim projektima. Autor je nekoliko značajnih dokumenata i zakonskih propisa od kojih navodimo: Zakon o privatnim agencijama za zaštitu ljudi i imovine u FBiH (2003), Etički kodeks za istraživanje sa djecom i o djeci u BiH (2013), Smjernice za postupanja sa djecom u slučaju nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini (2013), Strategija za postupanje sa djecom u sukobu sa zakonom u BiH 2010-

2014., Strategija za sprečavanje nasilja nad djecom 2012-2015., Protokol za prikupljanje podataka o nasilju nad djecom za monitoring u sjeni (2012), Strategija za suprotstavljanje trgovini ljudima u BiH 2013-2015. te Akcioni plan za poboljšanje sistema zaštite od dječije pornografije i drugih oblika zloupotreba putem informacionih i komunikacijskih tehnologija u BiH.

Prof. dr. sc. Milica Pejović Milovančević, dr. med., dječji psihijatar

Prof. dr. Milica Pejović Milovančević je dječji psihijatar iz Beograda, zaposlena na Medicinskom fakultetu u Beogradu, kao profesor na katedri za Psihijatriju gdje održava nastavu na osnovnim i poslijediplomskim studijama. Organizator je izborne nastave na osnovnim studijama Zlostavljanje i zanemarivanje djece od 2012. godine. U okviru Instituta za mentalno zdravlje obavlja funkciju vršitelja dužnosti direktora, kao i načelnika Klinike za djecu i mlade. Od 2001. godine je stalni član stručnog tima Instituta za zaštitu djece od zlostavljanja i zanemarivanja. U periodu od 2010-2018. godine bila je predsjednik Posebne radne grupe Ministarstva zdravlja Republike Srbije za primjenu Posebnog protokola sistema zdravstvene zaštite za zaštitu djece od zlostavljanja i zanemarivanja. Do sada su objavljena dva izdanja Protokola, kao i tri izdanja Priručnika za primjenu posebnog protokola, koji u svom posljednjem izdanju ima posebno poglavlje posvećeno fenomenu otuđenja djeteta. Sudjelovala je kao rukovoditelj, predavač ili organizator u više edukacija posvećenih informiranju profesionalaca iz zdravstvenog, obrazovnog i pravosudnog sektora u cilju podizanja znanja i vještina u radu s djecom i mladima žrtvama zlostavljanja i zanemarivanja. Svoju suradnju ostvaruje s Ministarstvom zdravlja Republike Srbije, Ministarstvom prosvjete, znanosti i tehnološkog razvoja kao i UNICEF-om i Centrom za prava djeteta Srbije.

Doc. dr. sc. Goran Arbanas, dr. med., psihijatar, psihoterapeut

Dr. sc. Goran Arbanas je rođen 6. rujna 1970. godine u Karlovcu. Završio je Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, te specijalizaciju iz psihijatrije. Arbanas je završio poslijediplomski studij iz psihoterapije, te edukaciju za sudske vještake. Od početka (2004. godine) je uključen u prvu edukaciju u Hrvatskoj iz seksualne terapije. Pitanjima seksualnosti, kao i transrodnosti i transseksualnosti dr. Arbanas bavi se unazad petnaest godina. Predsjednik je Hrvatskog društva za seksualnu terapiju. Preveo je petnaestak knjiga iz područja psihijatrije s engleskog jezika, za "Nakladu Slap". Autor je udžbenika i radne bilježnice iz psihijatrije za srednje medicinske škole. Autor je nekoliko stručnih i znanstvenih radova. Dr. Goran Arbanas je član Mense. Oženjen je i otac dvije kćeri.

Prof. dr. sc. Nađa Marić Bojović, dr. med., psihijatar

Psihijatar, načelnik Odeljenja za naučno-istraživački rad i rane intervencije u psihijatriji (od 2009. godine) na Klinici za psihijatriju Kliničkog centra Srbije, naučni savetnik i vanredni profesor na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu (od 2016.godine.). Član je Saveta Udruženja psihijatar Srbije, predsednik Društva za biološku psihijatriju i član Upravnog odbora Srpskog saveta za mozak. Doktorirala je 2003. godine na temu primene strukturalnog neuroimidžinga u ispitivanju polnih razlika u shizofreniji. Bavi se unapređenjem dijagnostike i lečenja psihoza i poremećaja raspoloženja. Zalaže se za uvođenje metoda ranih intervencija u psihijatriji i razvoj neuronauka. Aktivno je angažovana u više internacionalnih projekta među kojima su: Implementation of an effective and costeffective psychosocial intervention for patients with schizophrenia in five low and middle income countries in South-eastern Europe (IMPULSE — H2020, 2018, rukovodilac za Srbiju); The European Network of National Schizophrenia Networks Studying Gene-Environment Interactions (rukovodilac podprojekta za Srbiju); Pre-Clinical and Patient Studies of Affective Disorders in Serbia. (National Institute of Health, USA; Funding Fogarty Program, rukovodilac kliničkog podprojekta); mPIVASmHealth psychoeducational intervention versus antipsychotic-induced side effects

(rukovodilac podprojekta za Srbiju); NEMESIS study (Section for Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, University Maastricht-koordinator Jim van Os); Schizophrenia MRI Famili Study (University Bonn, Laboratory for Psychiatric Brain Research-koordinator Peter Falkai); Cumulative Exposure to Estrogen as a Risk-factor for Schizophrenia (kolaborativni projekat između Section for Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, University Maastricht- koordinator Jim van Os, i Instituta za psihijatriju UKC, Beograd); Hypopituitarism following traumatic brain injury (TBI) (član The Athens TBI and Hypopituitarism Study Group). Uzima i učešće u nacionalnim projektima: Fosforilisanost glukokortikoidnog receptora kao biomarkera poremećaja raspoloženja (Ministarstvo obrazovanja i nauke Republike Srbije-rukovodilac podprojekta); Kontrola energetske homeostaze kod čoveka u različitim patološkim stanjima (Ministarstvo obrazovanja i nauke Republike Srbije-istraživač); Depresija u shizofreniji, (Ministarstvo za nauku i tehnologiju, rukovodilac prof. dr M. Jašović-Gašić). Laureat je nekoliko nagrada i priznanja: Okasha Award for Developing Countries, World Psychiatric Association (2005), AEP Research Award for the best paper published by young psychiatrist (2004), Young Investigator Award, International Congress on Schizophrenia Research (2003), Prva nagrada Univerziteta u Beogradu za naučni rad studenata (1991). Ona je 2016. godine stekla zvanje zvanje naučnog savetnika. Kao autor ili koautor, publikovala je 70 radova sa SCI liste, sa oko 1000 citata (hindex 17).

Prof. dr. sc. Daniel J. Siegel, dr. med., pedijatar, psihijatar, psihoterapeut

Diplomirao je na Medicinskom fakultetu Sveučilišta Harvard i završio poslijediplomsko medicinsko obrazovanje na UCLA iz oblasti pedijatrije, kao i dječje, adolescentne i odrasle psihijatriji. Bio je stipendista Nacionalnog instituta za istraživanje mentalnog zdravlja na UCLA, proučavajući obiteljske interakcije s naglaskom na to kako iskustva privrženosti utječu na emocije, ponašanje, autobiografsku memoriju i narativ. Dr. Siegel je klinički profesor psihijatrije na Medicinskom fakultetu Sveučilišta UCLA i osnivač je Mindful Awareness Research Centra na UCLA. Nagrađivani je pedagog i istaknuti član Američke psihijatrijske udruge te dobitnik nekoliko počasnih stipendija. Dr. Siegel je također izvršni direktor Instituta Mindsight, obrazovne organizacije koja nudi online učenje i personalizirane seminare koji se usredotočuju na to kako se razvoj uma kod pojedinaca, obitelji i zajednica može poboljšati ispitivanjem temelja ljudskih odnosa i osnovnih bioloških procesa. Njegova praksa psihoterapije uključuje djecu, adolescente, odrasle, parove i obitelji. On je medicinski direktor LifeSpan Learning Instituta i Savjetodavnog odbora Plave škole u New Yorku, koja je izgradila svoj kurikulum oko Mindsight pristupa dr. Siegela.

Doc. dr. sc. Bruna Profaca, klinički psiholog

Klinička je psihologinja iz Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, ustanove specijalizirane za rad s traumatiziranom djecom i njihovim obiteljima. U fokusu njenog kliničkog i istraživačkog rada je područje stresa, traume, traumatskih gubitaka i krize u dječjoj i adolescentnoj dobi, roditeljstvo, emocionalne teškoće djece i mladih te tretmanski i savjetodavni rad s djecom i obiteljima. Vanjska je suradnica u nastavi na diplomskim i poslijediplomskim studijima više fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i surađivala je na nekoliko projekata. Edukatorica je za stručnjake koji rade s djecom u različitim sustavima u Hrvatskoj i inozemstvu. Izlagala je i objavila niz znanstvenih i stručnih radova i poglavlja u knjigama.

Akad. prof. dr. sc. Mirsada Hukić, dr.med., spec. mikrobiologije

Akademkinja, prof. dr. sc. Mirsada Hukić, rođena u Tuzli, specijalista mikrobiologije i član Evropske akademije nauka. 1974 diplomirala na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Specijalizirala je medicinsku mikrobiologiju na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu 1981. godine. 1984.

magistrirala medicinske nauke na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Tuzli, te na istom fakultetu 1992. stekla titulu doktor medicinskih nauka. U svom bogatom radnom iskustvu prešla je put od ljekara opće prakse '70-tih, preko šefa Odsjeka za parazitologiju i crijevne infekcije Univerzitetskog kliničkog centra Tuzla, načelnice Zavoda za mikrobiologiju '90-tih u Tuzli, te 2003. šefa Instituta za mikrobiologiju, imunologiju i parazitologiju Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu. Od 2003. godine redovni je član Evropske akademije nauka (EAS), oblast biomedicina, te od 2012. dopisni član Akademije nauka i umjetnosti BiH. Posvetila je godine stručnom usavršavanju iz oblasti imunologije, bakteriologije, virusologije, u Švedskoj, Norveškoj, Švicarskoj, Srbiji i Hrvatskoj. Članica je brojnih naučnih i stručnih organizacija i udruženja u zemlji i svijetu, izdvojit ćemo: predstavnica BiH unutar Svjetske zdravstvene mreže. Profesorica Hukić dobitnica je najvećeg naučnog priznanja u Bosni i Hercegovini, Državne nagrade za nauku za uspjehe u oblasti nauke na međunarodnom planu koje je dodijelilo Ministarstvo civilnih poslova BiH po prvi put. Objavila je preko 300 naučnih i stručnih radova, povezala mikrobiologe Bosne i Hercegovine i svijeta i dala ogroman doprinos izučavanju hantavirusa.

Dr. sc. Karen Hillman Fried, klinički i primijenjeni psiholog, bračni i obiteljski psihoterapeut

Karen Hillman Fried, doktorica kliničke psihologije, licencirani je bračni i obiteljski terapeut i edukativni terapeut u Santa Monici u Kaliforniji. Karen vodi vlastitu privatnu psihoterapijsku praksu, pruža savjete za odrasle koji se bave ostarjelim roditeljima i brigom o starijim osobama, te je suvoditeljica K&M Centra, kroz koji se više od dvadeset godina pomaže studentima/učenicima u uklanjanju i prevadavanju poteškoća u učenju. Karen je također jedna od osnivačica Zaklade Violet Oaklander, neprofitne korporacije kreirane za unapređenje rada dr. Violet Oaklander, ugledne dječje i adolescentne psihoterapeutkinje, trenerice i autorice.

indeks autora

A

Advija Hajdo Balta, 24
Albert John Sargent, 14, 26, 39

B

Bruna Profaca, 18, 31, 41

C

Corina Elena Antoaneta Levu, 32

D

Daniel J. Siegel, 17, 41
Dubravka Kocijan Hercigonja, 7, 11, 37

E

Elma Omersoftić, 33
Elmedin Muratbegović, 15, 25, 39
Enda Pečenković Pavić, 26
Esmina Avdibegović, 14, 39

G

Giandomenico Bagatin, 23
Goran Arbanas, 16, 40
Goran Čerkez, 8, 37
Gordana Buljan Flander, 13, 23, 39

I

Igor Jurić, 22
Ivana Zečević, 28

J

Joanna Hewitt Evans, 29
Jon Blend, 31

K

Kada Delić Selimović, 28
Karen Hillman Fried, 20, 34, 42
Katarina Višić, 32

M

Maja Kajtaz, 21
Maja Tursunović, 35
Mia Roje Đapić, 21
Michael Ungar, 19
Milica Pejović Milovančević, 15, 40
Mirela Badurina, 7, 27, 37
Mirjana Graovac, 12, 38
Mirsada Hukić, 18, 41

N

Nada Grahovac, 25
Nađa Marić Bojović, 16, 40

O

Oana Maria Popescu, 19

R

Rownak Khan, 10, 38

S

Sabina Zijadić Husić, 27
Sanela Škaljić, 24
Silva Capruso, 34

T

Teodora Minčić, 22

Organizator

Bosansko-hercegovačka
integrativna dječja i adolescentna
psihoterapijska Asocijacija

Glavni partner

unicef
za svako dijete

Uz podršku

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Švicarska agencija za razvoj i saradnju SDC

Sweden
Sverige

BOSNA I HERCEGOVINA
Federacija Bosne i Hercegovine
Federalno Ministarstvo zdravstva

Ministarstvo zdravlja i
socijalne zaštite
Republike Srpske

Ministarstvo za obrazovanje,
nauku i mlade Kantona Sarajevo

U suradnji sa

communis

city
psihoterapija

DISCOVER
Me Academy

klinika.ba

HOTEL HILLS
SARAJEVO

Glavni medijski pokrovitelj

